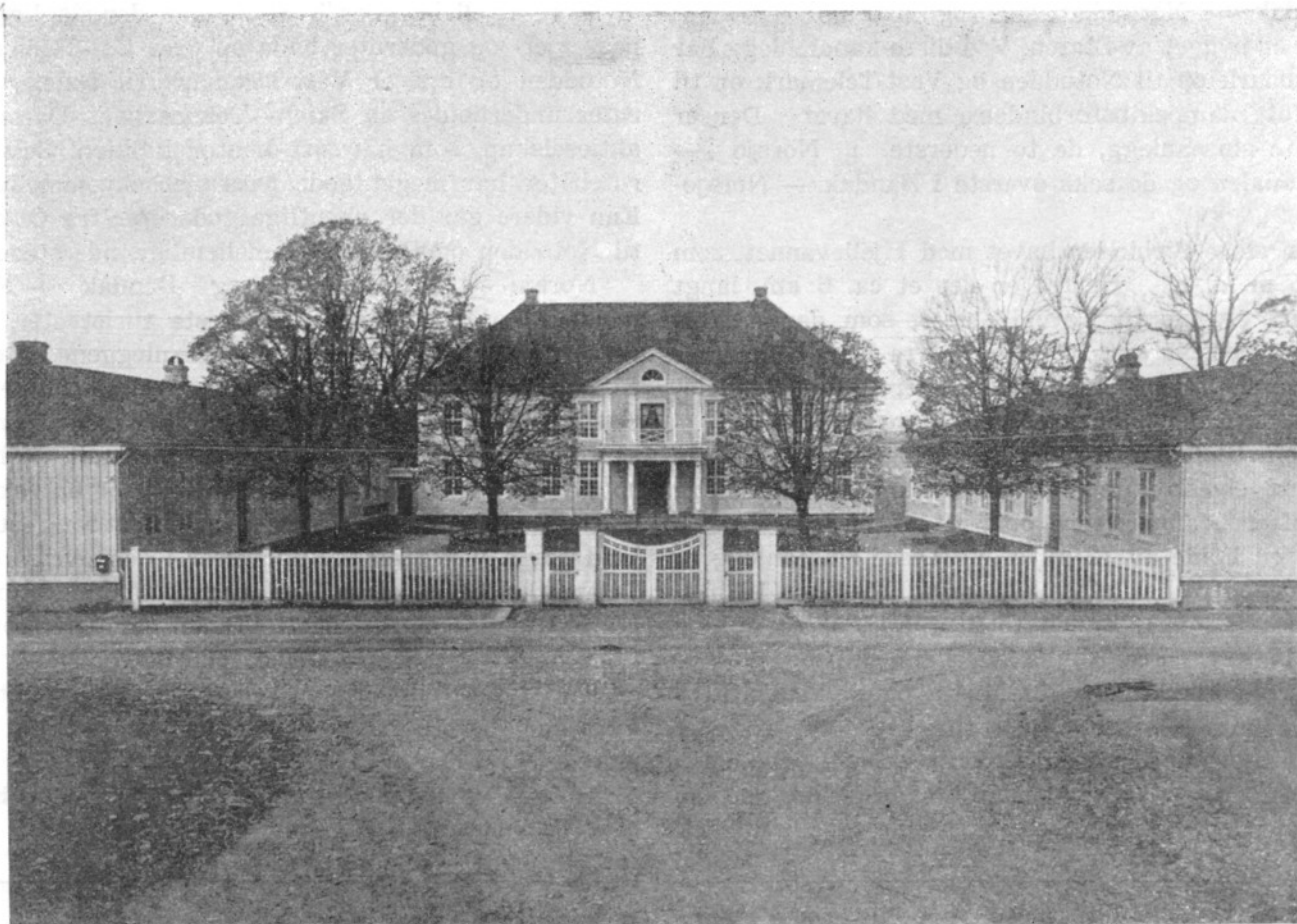

SKIEN OG OMEGN

I TEKST OG BILLEDER

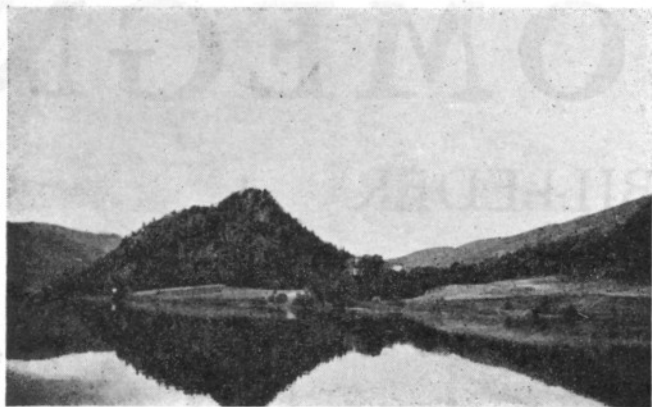
Fylkesmuseet for Telemark og Grenland: Hovedgården.

UTGITT AV
KJENN DITT LAND
REDAKTØR B. A. GRIMELAND

PORSGRUNN
BIBLIOTEK

Bandak—Norsjø— og Norsjø—Skienkanalen.

Parti fra Kviteseid.

Bandak — Norsjøkanalen og Norsjø — Skienkanalen er bygget av Staten. Ved disse kanalanlegg har Øst-Telemark op til Notodden og Vest-Telemark op til Dalen fått dampskibsforbindelse med havet. Der er i alt åtte sluseanlegg, de to nederste i Norsjø — Skienskanalen og de seks øverste i Bandak — Norsjøkanalen.

Skien sluse forbinder havet med Hjellevannet, som ligger 5 m. o. h. Herfra er der et ca. 6 km. langt kanalisert elveløp til Løveid sluser, som danner forbindelsen med Norsjø, 15 m. o. h. Fra Norsjø kommer man gjennom den kanaliserte Sauereelv og Heddalsvatn til Notodden uten å passere flere sluser.

Mellem Ulefoss ved Norsjø og Hogga er der på en kanalisert elvestrekning av ca. 20 km. 6 sluseanlegg som løfter dampskibene op i alt 57 m. over Norsjø eller til en høide av 72 m. o. h. Disse sluseanlegg er regnet nedenfra: Ulefoss (11 m.), Eidsfoss (10 m.), Vrangfoss (23 m.), Lunde (3 m.), Kjeldal (3 m.) og Hogga (7 m.). Fra Hogga går dampskibene over de lange sjøer: Flåvatn, Kviteseidvatn og Bandakvatn til til Dalen uten å passere flere sluser.

I samtlige sluser både i Norsjø — Skienskanalen og Bandak — Norsjøkanalen har slusekamrene en lengde av 120 norske fot og en bredde av 22 fot. De

kan passerer av dampskib på 100 fots lengde, 21 fots bredde og 8 fots dypgående. Skien sluse kan dog passerer av fartøier med 10 fots dypgående.

Kanalenes drift ledes av et styre som har sitt kontor i Skien. De nødvendige driftsutgifter dekkes ved avgifter på kanaltrafikken. Til kanalene hører ca. 50 større og mindre brygger. Henvendelse av enhver art vedrørende kanalene sendes til kanalkontoret i Skien.

I Bandakkanalen er fløtningsforeningen og to dampskibsselskaper de største trafikanter. I Norsjø — Skienskanalen er der foruten dampskibstrafikk og tømmerfløtning også en betydelig lekertrafikk fra og til de industrielle bedrifter ved Notodden, Ulefoss og Skotfoss.

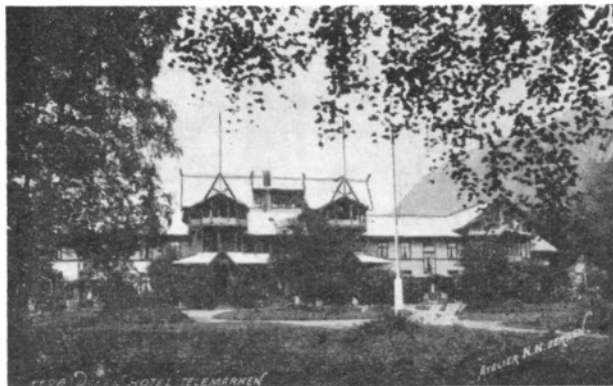
Fra Hjellevannet i Skien går der daglig post-, passasjer- og godsruiter både op over Øst-Telemark til Notodden og opover Vest-Telemark til Dalen. Disse ruter underholdes av Skien—Telemarkens Dampskibsaktieselskap, som har sitt kontor i Skien. Selskapets rutebåter har meget gode passasjerbekvemmeligheter. Enn videre går der ukentlige godsruiter fra Oslo både til Notodden og Dalen med mellemliggende steder.

Norsjø — Skienkanalen og Bandak — Norsjøkanalen hører til landets vakreste turistruter. Båtreisen fra Skien gjennom alle sluseanleggene og opover til Dalen er en opplevelse for alle som ikke tidligere har reist denne vei. På denne strekning har man interessante sluseanlegg med vakre fossefall — hvorav spesielt Vrangfoss er en severdighet — og en vekslende natur, som fullt ut kan måle sig med det vakreste vårt land har å vise frem. Rundreiser i den øvrige del av Telemarks vakre strøk kan hensiktsmessig kombineres med denne båttur, og fra Dalen går der i sommertiden daglig rutebil fra Odda i Hardanger.

Turister og enhver som ved reiser vil lære sitt land å kjenne, bør la båtturen Skien—Dalen inngå i den planlagte reiserute.

Hosstående billede viser et parti fra denne båttur, med Telemark folkehøgskule i bakgrunnen.

A.s Hotel Dalen

Hotel Dalen beliggende Dalen — Telemark i de mest naturskjønne omgivelser. Åpent 15. juni — 20. september. 1 kl. hotell med 80 gjesteværelser, stor hall, elegante salonger, biljard, elektrisk lys, bad etc. Utmerket kjøkken. Øl og vin. Rimelige priser. Daglig bilrute Dalen—Haukeliseter—Odda. Bill. og nærmere opplysninger i reisebyråene eller direkte

HOTEL DALEN
postadresse Skien.

Sohalsaml
sm 948.28

Skien
124

Skien.

Av redaktør Joseph Brunsvig.

Utsikt over Skiens havn med Bryggevanntet i forgrunnen. Bygningen som stikker frem midt på bildet, er tollboden.

Byens navn.

Når jeg i en kort artikkel skal forsøke å gi et bilde av Skien før og nu, vil jeg begynne med å ofre noen ord på byens gåtefulle navn.

Mange lærde har forsøkt å finne opprinnelsen til bynavnet »Skien«, men ingen er ennå kommet til et sikkert resultat. *Alexander Bugge* antok det hadde forbindelse med et kløvet vedstykke, en »vedski«, men i overført betydning på en delt elv. Er hans antagelse riktig, blir det iallfall *nogen* mening med de to omtvistede ski i byens våben. Mens Bugge tenkte på Skiensvassdraget eller dettes utløp i sjøen ved Skien, mente rektor *Coll* at opprinnelsen måtte søkes i navnet på den bekk som i tidligere dager løp gjennom byen, men nu er overbygget. Den het på Colls tid »Lortebekk«, men det antok han var en velment, men uheldig forfinelse av bekkens opprinnelige navn, som han antok hadde været »Skian«, som så i sin tid gikk over til å bli navnet på selve byen. Professor *Ryghs* hypotese om navnets opprinnelse kan støtte både Bugges og Colls antagelser, dog kun rent hypotetisk.

Undertegnede pløide for et par år siden gjennom »Diplomatarium Norvegicum« for å se om der av dette utmerkede verk kunde utledes noget om navnets opprinnelse, men jeg var klokere da jeg begynte på det enn da jeg sluttet. Jeg satte imidlertid op et register over de gjennom tidene anvendte navn, og de var mange. Jeg nevner i fleng: Skidunni, Skidan, Skydæ, Scide, Skidho, Skidjen, Skydan, Skyen, Skiden, Skeen,

Rådhuset, opført efter branden i 1886.

Scheen, Skydheby, Schieda, Skydaby, Skien og mange flere. Som man vil forstå, har der hos de forskjellige forfattere av oldbrevene hersket stor villrede med hensyn til byens navn. Den nuværende navneform, »Skien«, optrer første gang i 1497, og i tiden mellom 1497 og 1561 finnes det sammen med andre former anvendt i alt syv diplomer. Byens nuværende navn er således mere enn 400 år gammelt og kan vel da sies å ha alders hevd og rett. Men om navnets opprinnelse er altså ennå ikke det siste ord sagt.

Gamle Skiensslekter.

Jeg har i en annen artikkel forsøkt å gi et lite riss av Skien i de eldste tider, og der blir ikke anledning til å gå nærmere inn på dette emne. Det kan imidlertid ha sin interesse å nevne noen av de slekter som i de siste par hundre år har hatt betydning for Skiens utvikling.

I begynnelsen av 1700 årene var det pengearistokrati som hadde vokset op i ly av sagbruksprivilegiene, på det nærmeste forsvunnet fra Skiens-distriktet. Men nu kom der til gjengjeld vandrende inn slekter som fikk stor betydning både for distriktet og Skien og til dels har det den dag idag. Omkring 1710 blev de kjente slekter Aall, Cappelen og Løvenskiold knyttet til vårt distrikt. Aall-familiens stamfar kom fra London, og Cappelens- og Løvenskiolds-familiens stamfedre fra Bremen. Disse tre familier har senere nøie været knyttet til distriktet og har den dag idag

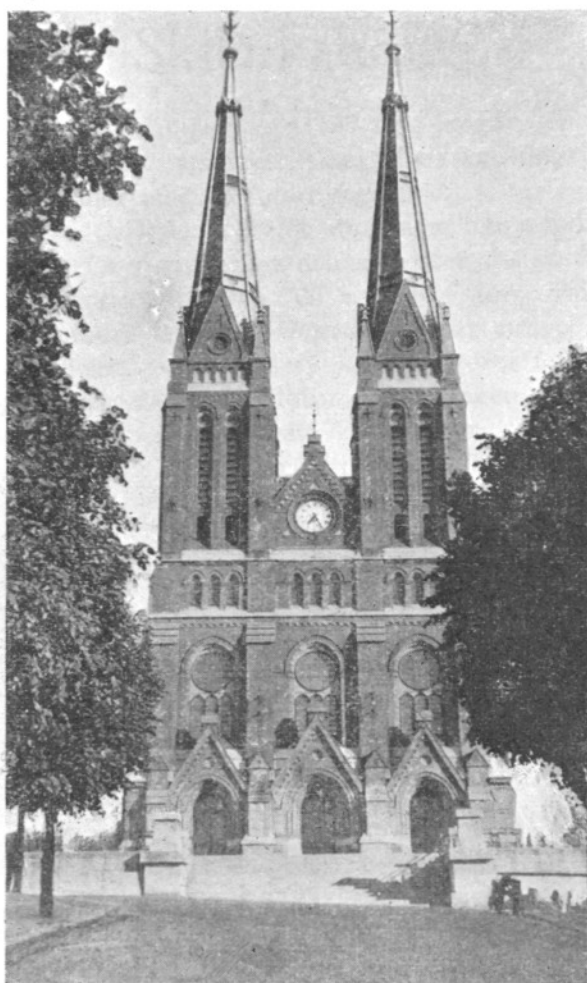
betydelige eiendommer og bedrifter omkring Skien og opover i Telemark. Av andre i 1700 årene innvandrede familier kan nevnes: Bärnholdt, Flood, Wesseltoft, Ording og Blom. Sistnevnte slekt kom fra Lårdal i Telemark, Ordings fra Danmark, og Wesseltoft fra Sverige. De foran nevnte slekter og en del til representerte et anselig pengearistokrati, de hadde hver for sig efter datidens forhold betydelige formuer. Formuene blev grunnlagt dels ved almindelig handel, dels ved skibsfart og skibsbyggeri, dels ved foredling og eksport av trelast, og ikke sjelden gjennom alt det foran nevnte på en gang. Det var florisante tider i Skien den gang, pengene strømmet villig inn, og patrisierfamiliene sendte sine barn til Frankrike eller England for å bli utdannet der.

Fra årene omkring 1800 kan nevnes slekter som Plesner, Paus, Myhre, Munck, Vauvert, Offenbergh, Borthig, og ennu senere Holtafamilien, Kittilsen og flere. I trengselsårene omkring 1830—1840 blev det imidlertid knall og fall for mange. Da var det også at *Henrik Ibsens* far, *Knud Ibsen*, røk over ende. (1836.) I slutten av 1850 årene kom der et nytt krakk, men så gikk det jevnt fremover med byen til årene omkring verdenskrigen. Denne periode er imidlertid omtalt under »Skiens Næringsliv«, og jeg skal ikke komme nærmere inn på den her.

Bybrander.

Skien har vært hjemsøkt av mange ødeleggende brander. I 1681 nedbrente 40 hus og i 1732 24 hus. I 1766 blev byen atter hjemsøkt av en stor brand. Nu strøk også byens rådhus med, og dermed arkivet. Man kan takke denne brand for at det dessverre er så mange lakuner i Skiens historie. I 1777 brente ikke mindre enn 172 hus, 32 mindre og større sager, 2 møller og 4 sjøboder. Da det to år senere opstod en mindre brand i byen, kom man under vær med at både denne brand og den i 1777 var blitt påsatt av en og samme person, nemlig en tjenestepike. Den siste brand hadde hun påsatt for å skjule et større pengetyveri fra sin husbond. Hun kom for retten, blev dømt og henrettet. (Selveste Henrik Ibsen har skrevet om denne hendelse.) I 1854 blev byen på ny hjemsøkt av en stor brand, som la 34 hus i selve Skien og 100 hus i en av forstædene, samt 10 sager, en skute som stod på bedding, og en del mindre bygninger i aske. Den største og mest ødeleggende brandulykke overgikk byen høsten 1886. Da strøk ikke mindre enn 241 hus med. Branden grep om sig med en rasende fart, og en mengde innbo og varer strøk med. Den samlede skade blev opgjort til omkring fire millioner kroner. Hele hovedbyen blev raserst. Da brente også de to hus hvor Henrik Ibsen hadde henlevet en del av sin barndom. Omtrent alle gamle patrisierhus forsvant for alltid ved denne brand, likeså byens kirke.

Det er vel få byer i landet som har været så brandherjet som Skien. Men byen har hver gang reist sig

Skiens kirke.

Fot. Nordby

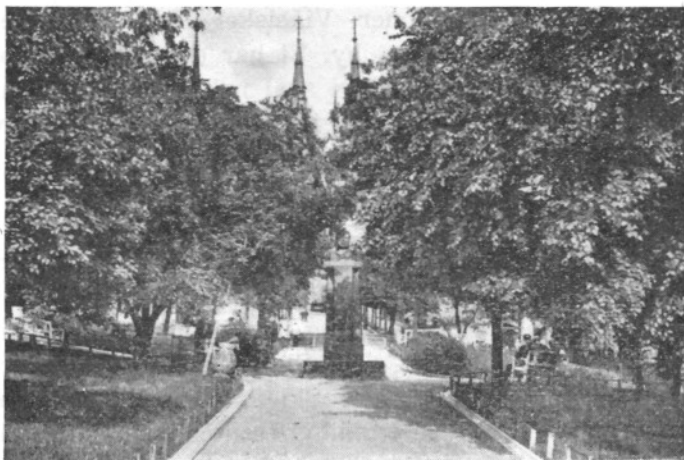
som en fugl Fønix av sin aske. Og efter branden i 1886 fikk byen endog en stor opblomstringsperiode.

Kirkelig liv.

Skien har så langt vi kan øine tilbake i historien, hatt god grobunn for religiøse rørsler. Skien var således den by i Norge hvor »Brødremenigheten« (Johann Husz' tilhengere) først fikk fast fot. Da senere haugianerne kom, fenget denne bevegelse straks i Skien og byens nære omegn. Det var heller neppe nogen tilfældighet at Lammersbevegelsen kom til å utgå fra Skien. Sekteriske bevegelser har i det hele hatt lett for å få fremgang i Skien, og kirkesamfundene er den dag idag mange i vår by. Statskirken har imidlertid fast rot i byen og folket. Skiens vakre kirke ligger der høit og fritt, dens silhouett kan sees fra alle kanter av byen og dens omegn. Den er byens faste midtpunkt, og Skiensborgerne er stolte av og glad i sin kirke, som både ved sin enestående beliggenhet og sine to tårn også er et særsyn. Kirken er noget av det en fremmed først hefter sig ved og sist glemmer i Skien.

Kulturlivet.

Så vidt man kan skjønne, har det helt fra gammel tid av vært et rikt kulturliv i Skien. Allerede for 100

Ibsenparken med statue av Henrik Ibsen.

år siden hadde byen et meget respektabelt og virksomt orkester og hele to leiebiblioteker. Den var også en av de byer som først fikk sin egen avis, idet »Ugeblad for Skien og Omegn« begynte å utkomme i 1830. Byen hadde på den tid to ganske dyktige diktere, *Hans Hansson* og *Pavels Hielm*, og disse to boltret sig av hjertens lyst i ukebladets spalter. En tid inneholdt bladet omtrent ikke annet enn dikt og annonser. Hansson var av en dyp og alvorlig natur og en ren ekspert i å hylde avdøde personer med et dikt. Pavels Hielm lignet både i ånd og form meget på Wessel, og en del av hans dikt er noget av det vittigste norsk poesi har å opvise. Han skrev også skuespill som blev opført av omreisende teaterselskaper.

Den dramatiske kunst må for øvrig ha hatt gode kår i Skien for omkring 100 år tilbake; det hendte nemlig at danske teaterselskaper kunde spille her flere uker av gangen. Og det kan nok hende at det var ved å se deres opførelse av »Axel og Valborg« eller et av Sribes lystspill at *Henrik Ibsen* for første gang følte dikterkallet bruse i sig, og gikk hjem og laget sig det dukketeater han pleide sysle med.

I våre dager står musikklivet høit i Skien. Byen har en godt arbeidende musikkforening, hvis konserter alltid er fylt til siste plass. Og med organist *Hvidsten* som leder er det i kirken blitt opført en rekke krevende kirkelige musikkverker, og på en utmerket måte.

Frimurerlosjen.

Skien sett fra Gjemsø. I forgrunnen Hjellevannet hvorfra trafikken på Telemarken går ut.

Skiens Kunstforening er også en meget virksom forening. For nogen år siden skrev en av våre yngre malere i en Oslo-avis at Skien var den beste by for malere utenfor Oslo. Der holdes jevnlig utstillinger i foreningens lokaler, og det har visst aldri ennå hendt at en maler har utstilt i Skien forgjeves. Selv om tidene er trange og dårlige, har Skiensfolket alltid litt å ofre på kunsten.

Fylkesmuseet for Telemark og Grenland ligger også i Skien. Det har fått plass i den vakre Brekkeparken på byens østside. Fra denne park, som ligger høit over byen, har man en herlig utsikt over det meste av Skien og en del av byens vakre omegn. Her er det opført et sommerteater, og det har hendt at forestillingen der har samlet 1500 à 2000 mennesker.

Byen har også et bra festivitetslokale, »Frimurerlosjen«, som nettop er under ombygning for blandt annet å få en rummeligere og mere moderne scene.

Idretten.

Nogen kaller Skien »Telemarkens hovedstad«, andre kaller den »Ibsens by«, mens andre igjen foretrekker å kalle den »Odderanes by«. Også det siste navn kan ha sin berettigelse, da Skien er en utpreget sportsby. Praktisk talt alle sportsgrener dyrkes her, men det er især fotballen som har satt sitt preg på byens sportsliv. Hvor mange fotballklubber Skien i alt har, er det ingen som vet, men det er mange. Guttene begynner å øve sig på små papirtuller i 4—5 års alderen for senere i livet å ende på Odds, Storms, Skiens Ballklubbs eller Granes lag. Hele sommeren igjennem surrer fotballsnakk en om ørene av gamles som av unges munn, og denne enestående interesse forklarer for en del at Skiensklubben Odd 11 ganger er blitt norgesmester.

Skisporten har også mange dyrkere i Skien. På gode vinterdager drar nær sagt hele byen ut på ski. Slik må det jo også være i telemarkingenes hovedstad!

Skien er fra befolkningens side sett, en blandet by. Den har i de siste 40 år været gjenstand for en voldsom ekspansjon og har absorbert en mengde ut-

vandrere fra andre kanter av landet. Skien har alltid hatt en bred favn og mottatt innvandrere med åpne armer. En stor del av byens befolkning består derfor nu av innvandrere av første eller annen generasjon. Men enten man er innfødt Skiensmann eller innvanderer, så er vi alle glad i byen vår. Vi elsker den for dens pulserende liv. Vi elsker den fordi den i sitt anlegg og preg er så kosmopolitisk og fordomsfri. Vi elsker den for alt det den har å by oss og adsprede oss med, enten vi nu søker trøst og lise på det religiøse område, eller vi søker mere verdslige adspredelser. Skien har nemlig begge deler å by på. Og vi elsker den sist og ikke minst for dens herlige omegn. En omegn så vakker og rik på avveksling at man kan vandre i den i årevis og dog stadig hente nye inntrykk eller gjøre nye opdagelser. En omegn som også er meget rik på

arkeologiske kulturminner. Vi elsker Skien fordi den er Skien og ingen annen by. Vi har det litt tungt og trangt her borte nu, men vi skal nok klare oss ut av det igjen. Slik gjorde de det, de som bodde her før oss — skam om ikke vi skulde gjøre det samme!

Joseph Brunsvig.

(Ovenstående gjør selvfølgelig ikke krav på å være utfyllende om emnet »Skien«. Skulde nogen ønske å vite mere om byen vår, vil jeg fortrinsvis henvise dem til følgende verker: Coll: Skiensfjordens Industri, Schneider: Fra det gamle Skien, Kittilsen: Skiens Brugseierforenings Historie. Dessuten skal der i år komme ut en bok om det nyere Skien av rektor Borchsenius, Fredrikstad, og den blir sikkert meget interessant.

D.S.)

Skien off. høiere almenskole.

I 1924 feiret Skiens latinskole 100 års jubileum. Som man vet, blev de gamle latinskoler som forberedte til Universitetet, og som fantes omkring i de norske byer, nedlagt ved kgl. forordning av 1739. Efter den tid var det bare »danske skoler«, når undtas Katedralskolene i stiftstædene, som var bibeholdt. Efter 1814 fremkom naturlig kravet om å få opprettet latinskoler på nytt. For Skiens vedkommende blev ansøking om opprettelse av en lærd skole innsendt til Kongen i 1821 — efterat saken var forberedt av statskaptein I. H. Blom — byens representant på Stortinget — samt av en skolekommisjon. Ansøkingen blev innvilget, og skolen fikk av Kongen 2000 speciedaler til et grunnfond. Den kongelige gave er ennå i skolens eie under navn av Carl Johans legat og anvendes til friplasser for elever av gymnasiet. Til en lærd skole hørte et eforat eller tilsynsråd. Til dette blev beskikket biskopen over Akershus stift, som Skien dengang hørte under, samt amtmann F. W. Wedel Jarlsberg.

Skolen blev innviet i 1824. Skiens nye lærde skole lå på den nuværende Aktiemøllens tomt ved Damfossen. Den første rektor var *Knut Ramshart Ørn*. I det første kull som tok artium (i 1828) — var bl. a. *P. A. Munch*, *A. M. Schweigård* og *Otto Lovenskiold*. Den glimrende eksamen som især de to første fikk, gav skolen stort ry, så den blev søkt av elever fra de forskjellige egne av landet.

Skolen hadde dog konkurranse fra et par teologiske kandidater som gav undervisning. Således hadde cand. teol. *Johan Hansen* en skole hvor bl. a. *Henrik Ibsen* gikk.

Fra 40-årene kom planer op om sammenslutning av den lærde skole og borgerskolen, og i 1851 blev der opprettet en kombinert lærd- og realskole. Rektor blev cand. mag. *Hans Julius Hammer*, som i de 20 år han fungerte, fikk bragt skolen i en sikker og god gjenge.

Ved skoleloven i 1869 blev landets lærde skoler omdannet til offentlige skoler for den høiere almendannelse. Ordningen for Skiens vedkommende blev gjennomført i 1877. Den første rektor var den velkjente *Emil Theodor Schreiner* — forfatteren av den latinske grammatikk som avløste Madvigs.

I 1883 flyttet skolen inn i egne lokaler, en for sin tid prektig bygning i Brekkeby, omgitt av 3 gater, Rektor Ørns gate, P. A. Munchs gate og Schweigårds gate — navner som alltid vil huskes i forbindelse med Skiens latinskoles historie.

Skolens fungerende rektor er siden 1. august 1931 lektor *Walter Richard Zernin*. Han har vært tilknyttet skolen helt fra 1905. Rektorembedet står ubesatt siden rektor A. Moes død; det skal besettes til det nye skoleår.

A. T.

Skiens folkeskoler.

Lunde skole,

Lunde skole.

Skien har tre folkeskolebygninger, som alle bærer navnet efter den bydel hvori de er opført — Bratsbergkleiva, Gjemsø og Lunde. Til sistnevnte henregnes også Marensro, som i 1888 blev bygget som kirke efter den store brand i 1886, men som i 1894 blev innredet til skole. En del av rummene i annen etasje benyttes nu av den tekniske aftenskole, som tidligere hadde sine lokaler på Lunde.

Den eldste av byens folkeskoler er Lunde skole, som består av to to-etasjes bygninger — Pike- og Gutteskolen — begge opført av tømmer. — Hertil kommer en særskilt bygning for sløid og gymnastikk, samt en mindre for husstell-undervisning.

Skolen ligger meget centralt, og var i en rekke av år byens eneste folkeskole. Den omfatter et helt kvar- tal — lekeplass og bygninger iberegnet. Pikeskolen er eldst — bygget 1862, og inneholder — foruten fem klasserum — kontor og bolig for skoleinspektøren.

Gutteskolen, som blev opført i 1876 har — foruten lærerværelse — syv almindelige klasseværelser, samt

spesialrum for sang, naturfag og kvinnelig hånd- arbeide, og dessuten vaktmesterbolig.

Fra gammel tid var gårdsplassen avdelt med et stort, tett plankegjærde med et almindelig springvann til gutte- og pikeplassene, men en stormnatt i 90-årene blåste skilleveggene ned, og dette naturens fingerpek hadde til følge at gjerdet aldri kom op igjen.

En drikkefontene viser nu stedet hvor den gamle skranke mellem gutter og piker engang har stått.

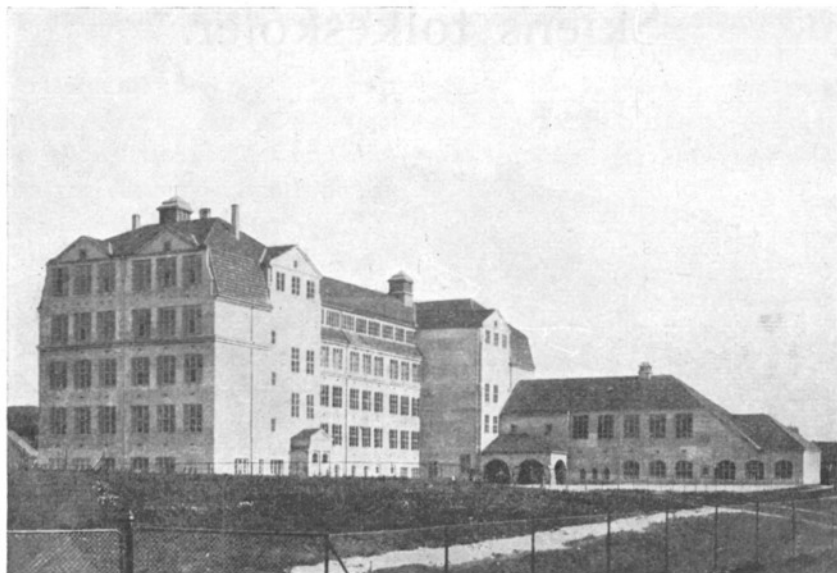
En skole av så gammel dato har naturligvis ned gjennom tidene gjennomgått adskillige forandringer; men på tross av de utbedringer som har funnet sted, kan det neppe sies at den fyller de krav man bør stille til en skolebygning av idag.

Bratsbergkleiva skole.

Efter som byen vokste, blev det utilstrekkelig med rum ved Lunde skole, og i en del år måtte man derfor leie værelser i privathus nær skolen. Dette var jo en lite tilfredsstillende ordning, og derfor blev det i 1910 på Bratsbergkleiva opført en tre-etasjes murbygning

Bratsbergkleiva skole.

Gjemsø skole.

med centralopvarmning etter midtkorridorsystemet. Skolen ble tatt i bruk høsten 1911, og byggesummen beløp sig til ca. 140 000 kroner.

Bygningen inneholder nu, efter at der i loftsetasjen er innredet fire rum, seksten almindelige klasseværelser foruten nødvendige spesialrum, lærerværelse, samt kontor for overlæreren.

I de senere år er der i kjelleretasjen innredet to rum for husstell-undervisningen. I nordre del av gårdsplassen er uthusene plasert — samt en særskilt bygning for sløid og gymnastikk. For vaktmesteren er der innkjøpt og istandsatt en mindre enebolig i parklignende omgivelser, som grenser umiddelbart inn til skoletomten.

Plassen til skole på Bratsbergkleiva må sies å være meget heldig valgt. Skolen ligger høit og fritt med en henrivende utsikt over byen og en stor del av dens vakre omegn.

Gjemsø skole.

I 1916 kom byutvidelsen, og årene straks efter meldte kravet sig om ny skole for de søndre bydeler, da mangelen der var størst. Der blev utstedt arkitekt-

konkurransen, og efter at den nedsatte jury hadde truffet sitt valg, blev arbeidet påbegynt.

Høsten 1923 stod den nye skole ferdig og blev straks tatt i bruk. Bygningen har fire etasjer — opført av mur efter sidekorridorsystemet med fasaden vendt mot syd.

Den er helt moderne, med brede, makelige trapper, rummelige korridorer — centralopvarmning, og i kjelleren badeanlegg med svømmebasseng.

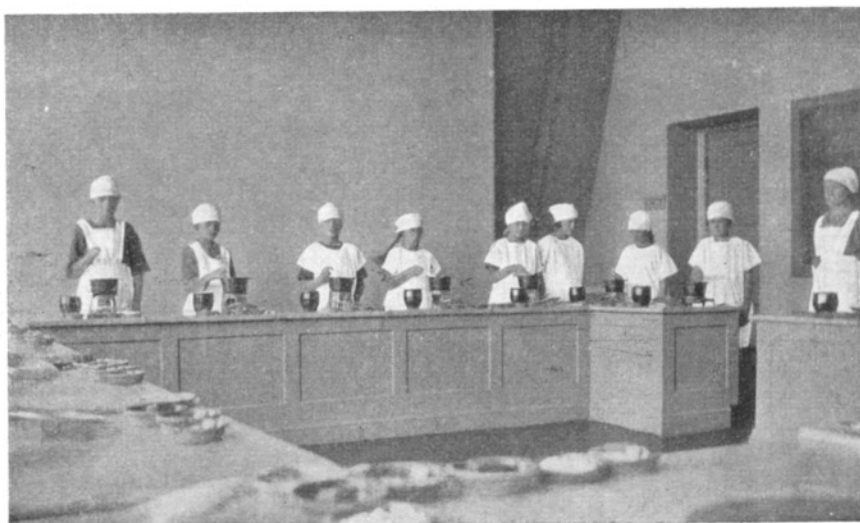
Foruten lærer- og lærerinneværelser inneholder skolen 21 almindelige klasseværelser, kontor for overlæreren samt nødvendige spesialrum. Den østre fløi har en to-etasjes tilbygning for gymnastikk og sløid.

I skolebygningen er der også innredet rum for vaktmesteren. Byggesummen dreide sig om ca. 1400 000 kroner — en stor sum, men neppe for stor efter skolens utstyr og størrelse, og dyrtiden tatt i betraktning.

Skolen har en vakker beliggenhet i landlige omgivelser, godt tilbaketrukket fra gatens støv og larm.

Til samtlige skoler er utlagt større arealer dyrket mark til skolehaver, hvor barna vår og høst arbeider med den største interesse.

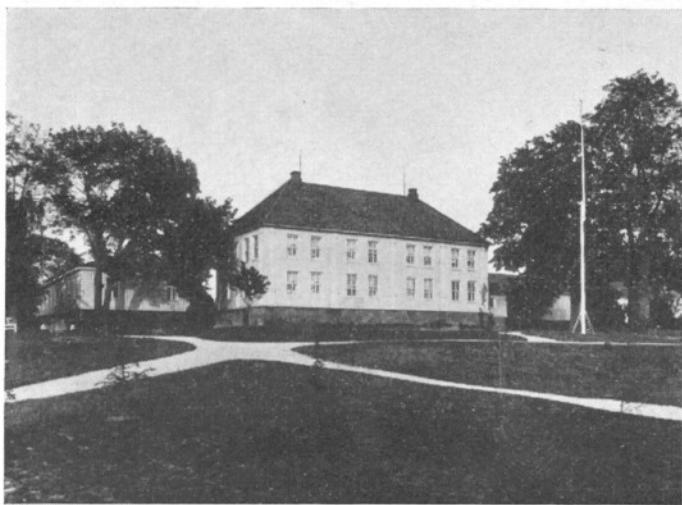
O. F.

Gjemsø skole: Laboratoriekjøkkenet.

Fylkesmuseet for Telemark og Grenland.

Av konservator Rikard Berge.

Fylkesmuseet, Skien. Hovedbygning og nordfløi sett fra parken.

Hver eneste tilreisende med interesse for kultur og fortidsminner bør, når han kommer til Skien, avlegge et besøk på Fylkesmuseet for Telemark og Grenland. Vil han studere Skiensfjordens bykultur og dens historie, vil han der finne den beste anledning. Ønsker han en introduksjon i Telemarkskulturen, treffer han neppe annetsteds et mere allsidig materiale samlet på ett sted. På Brekke-høiden ligger Fylkesmuseet dominerende. Det har fått sitt hjem på Brekke herregård, fra hvilken »haves de skjønneste Udsigter i og over det gandske Scheen til Giemsøe Closter, Fared og hele Porsgrunds-Fiorden og opover Gierpen Sogn,« som kanselliråd Løvenskiold sier i sin gamle Bratsberg-beskrivelse.

I daglig tale kalles museet »Brekke Museum«, nettop fordi det er samlet på den gamle herregård.

Som fylkesmuseum teller det kun vel tyve år. Brekke gård blev innkjøpt til museumsbruk i 1909. Men regner vi det gamle Skiens Museum med, da kunde det ifjor holdt 40-års jubileum.

Da den store brand hadde herjet Skien i 1886, stod byen igjen temmelig ribbet. Den vakre gamle kirke, mange gamle bygninger både fra barokken og frem til empiretiden, en mengde verdifulle familiestykker i møbler, malerier etc. — alt strøk med. Det kunde derfor synes temmelig håpløst å begynne et museumsarbeide for Skien fem år etter. Ikke desto mindre blev *Skiens Museum* stiftet i 1891, og æren for tiltaket tilkommer i første rekke ingeniør *Johan Christie*, en nevø av den »store« Christie, som blandt annet grunnla Bergens Museum.

Den ytre foranledning til museets stiftelse var landsutstillingen i Skien 1891. Byen hadde nu reist sig av asken og hadde vel lyst til monstring i sin nyopbyggede drakt. På utstillingen fantes der også en avdeling for antikviteter, mest Telemarkssaker forresten. Den gav Christie idéen til at man burde om-

mulig erverve noget av dette til et vordende museum. Det skjedde også. Et annet materiale som bybranden gjorde aktuelt til museumsbruk, var de mange reddede kirkesaker.

Med ikke stort mere enn et par hundre kroner til å begynne med tok nu Christie fatt på oppgaven og nedla et opofrende og verdifullt arbeide. Han styrte Skiens Museum i seksten år like til sin død (1907). Det tallet da allerede flere tusen numre, hvorav mange særdeles verdifulle.

Skulde nogen fremheves av museets avdelinger fra Christies tid, da måtte det være oldsamlingen og kirkesamlingen.

Oldsamlingen var den gang en kurant sak. Vi hadde ikke fått fortidsvernloven av 1905, hvorved Bratsberg amt blev lagt under Universitetets Oldsaksamling, med plikt til innlevering av alle fund dit. Altså var ingeniør Christie stadig på ferde efter oldfund, foretok selv utgravninger, laget fundbeskrivelser, restaurerte og klassifiserte, så museets lille oldsamling derved blev skapt. Den er jo både beskjedent og ufullkommen, og Christies restaureringsmetoder en smule foreldet. Men samlingen er nyttig som anskuellesmiddel for skolene og gir også den almindelige besøkende et inntrykk av vår kultur i oldtiden.

Christie var en flink akvarelist og laget mange vakre akvareller, ikke alene av fortidsminner i landskapet, men av en hel rekke redskaper og lignende. Nogen av disse bilder er utstilt i oldsamlingen.

Kirkesamlingen er Christies annen hovedfortjeneste. Her må spesielt fremheves hans erhvervelser fra Skien og Gierpen kirker. Fra Skien gamle kirke blev ved branden reddet de store kirkefigurer (»Troen« og »Haabet«), mange ganske gode barokkmalerier, et smukt brodert alterklæde, en mengde likkistebeslag

Fra gravkjelleren, Fru Arnolds kiste.

i drevet arbeide m. m. Fra Gjerpen kirkes gravkapell reddet Christie de prektige barokkister fra familien Arnolds familiebegravelse, hvoriblandt den staselige kiste til »Stout Anne på Borgstad« (død 1730), »som var seg bland frugur dei blie,« som dikteren sier. Kisten blev ved en nyinnredning av gravkapellet for en annen familie brutt i stumper og stykker og kastet ut som annet skrammel, så museumsbestyreren hadde et møisommelig restaureringsarbeide. Foruten disse er der en mengde andre kisteleser, med våben, inskripsjoner og figurer. Da byens gamle kirkegård blev nedlagt, kom også de smukkeste gravplater til museet. Det staselige mausoleum over Diderik von Cappelen danner midtpunktet i museets »kirkegård«. Dette og andre sjeldne kirkesaker er forresten innkommet efter Christies tid.

Ved Christies død var det »Skiens historiograf«, overlærer J. A. Schneider som måtte ta sig av museet. Og det var da utvilsomt i gode hender. Foruten mange bymøbler som kom inn i hans tid, har han størst fortjeneste av billedsamlingen. Schneider var lokalhistoriker, han kjente Skien og Skiensfjordens slekter som få, og han fikk samlet en mengde kulturhistorisk fortrinlige bybilleder og portretter, dels i original, dels i fotografisk gjengivelse. Dette materiale er benyttet til stadighet av granskere, og ved fremtidig utvidelse vil det få en bredere utstillingplass enn det nu har.

Skiens Museum holdt til i kummerlige lokaler på Skiens rådhusloft. Efter hvert som samlingene vokste, blev forholdene temmelig uholdbare, og man måtte da se sig om efter nytt hus. Imidlertid hadde museumsarbeidet skutt rik vekst i landet. I løpet av 1890-årene fikk vi Norsk Folkemuseum ved siden av De Sandvigske Samlinger og mange andre. Tanken om å kom-

Rokkosalen i hovedbygningen.

binere det gamle Skiens Museum med et *friluftsmuseum* lå derfor nær. Der dannet sig en komité av interesserte i Skien, og efter å ha besett en del tomte-tilbud blev man stående ved kjøpet av *Brekke herregård*, statsråd Niels Aalls gamle residens, oprinnelig bopel for lensherrer, senere for amtmenn. Man hadde her et ideelt sted, såvel efter beliggenhet som ved den intakte bebyggelse.

Som Brekke nu står, er det et empireanlegg. Det eldste av den store hovedbygning er antagelig fra barokktiden. Så fikk den en oppusning, i hvert fall innvendig, ca. 1780, hvorav belistingens profilering ennå bærer preg. Endelig gav Niels Aall i tiden 1811 og fremover bygningen dens nuværende utseende, en typisk empirebygning med søilefront og balkong. Det var også han som bygget de to sidefloier. Niels Aall og senere sønnen hadde gården et par mannsaldre, og det er derfor med god rett man har latt festsalen i nordfløien montere med en rekke portretter av Aall-familien, som jo i et par århundrer har været knyttet til fylkets næringsliv.

Rumordningen står urørt fra Aalls dager, og man vet hvad de forskjellige værelser den gang blev brukt til. Men da man næsten ikke har kunnet få tak i møbler

Rokkokostol.

Empiresalen i hovedbygningen.

som har tilhørt slekten, måtte man nøie sig med å finne de opprinnelige veggfarver, og trøste sig til at i hvert fall mange av ovnene (til dels fra Nes verk) er bevart. Hovedbygningen blev så forbeholdt bysamlingens stilhistoriske avdeling, og det er konservator K. Visteds fortjeneste at det her er ordnet en rekke interiører, underetasjen i barokk og rokokko, annen etasje i nyklassiserende stilarter.

Hvad museets senere utvikling angår, da tør kanskje følgende fremheves: Tradisjonene fra Schneiders tid blev fortsatt av konservator *Einar Hals*, som ved å selge museet sin store antikvitetsamling tilførte det store verdier. Det var i hovedsaken bykulturen som herved tilgodesåes. Også museets ikke ubetydelige våbensamling grunnlas da, mens myntsamlingen fikk sin grunnstamme ved tollkasserer W. H. Christies betydelige gave. Kun en brøkdel av myntsamlingen er for tiden utstillet, av hensyn til plassforholdene.

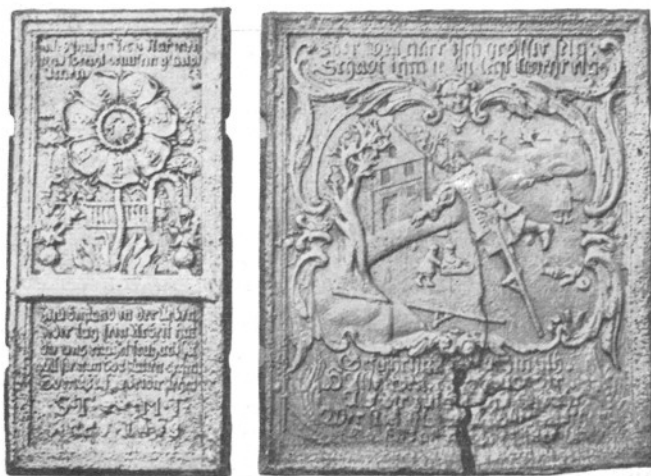
Den næste fase i museets utvikling betegnes ved omordningen i hovedbygningen, som alt nevnt. Med de plassforhold som nu står til rådighet, var det ikke meget å gjøre her utenfor supplerings. Det falt derfor i min lodd å ta fatt på andre oppgaver da jeg tiltrådte som konservator.

Nordfløien (t. h. på det store bildet) var temmelig broket og provisorisk ved min tiltredelse. Tanken om å gjøre den til en personal- og lokalhistorisk avdeling, vesentlig for Skiensfjorden, var dog allerede påbegynt med »Aall-salen«. Jeg har da fulgt denne linje. Vi har f. eks. fått en større gruppe portretter av Cappelen-familiens medlemmer, som på så mange måter er knyttet til fylkets historie. Med tiden håper man å få flere portretter, så andre kjente familier blir representert. En spesiell severdighet er *Ibsen-samlingen*, som også er grunnlagt i de senere år. Før var enkelte ting til minne om Henrik Ibsen og hans slekt opbevart på flere steder i museet. Disse er takket være Stouslandsfamiliens velvilje og interesse betydelig forøket, og alt er nu samlet i en rekke små rum i nordfløien, hvor man blandt annet kan se Ibsens sove- og lese-

værelse, portretter, håndskrifter, karikaturer malte av Ibsen som gutt, møbler etc. Museet eier således det eldste eksisterende Ibsen-brev (fra 1845). Ibsen-samlingen besøkes flittig, ikke minst av utlendinger.

Også litterært har museet i de senere år søkt å fullstendiggjøre sin samling. Alle lokale forfattere, alle lokaltrykk, alle leilighetstrykk er gjenstand for vår spesielle oppmerksomhet. Publikum synes her å mangle den rette forståelse. Man makulerer istedenfor å la museet få velge hvad det behøver. Som en gledelig undertagelse av museets erhvervelse av A. O. Vinjes »Dolen«.

Den lokal- og personalhistoriske bygdeavdeling er også montert i de siste år. Den har foreløbig fått plass i nordfløien. Men den kommer nok i fremtiden til å flytte og forhåpentlig få betydelige utvidelser. En Vinje-avdeling må således være et av målene.

Ovn, 1668.

I hovedbygningens kjelleretasje er nyinnredede avdelinger for brandvesen, støpegods- og sjøfartsavdeling. *Ovnsamlingen* avgrenses vesentlig til arbeider fra de jernverker som lå innenfor amtet: Fossum, Hollen og Bolvik. Av eldre usignerte arbeider har også museet erhvervet mange sjeldne ovner eller ovnsplater. Man legger også merke til det allsidige interiørmonterte ovnsmateriale. Et unicum er f. eks rundovnen i barokkværelset, støpt på Fossum 1691.

Sjøfartsavdelingen er ny, men har, takket være bidrag fra Norges Rederforbund, skutt rask vekst. En ikke ubetydelig samling modeller og bilder, redskaper og skibsinventar er samlet. Her fortjener Porsgrunn å nevnes som den by der har forøket museets samling mest.

Bondesamlingene skal her kun kortelig nevnes. Da museet flyttet til Brekke, var tanken om et fri-luftsmuseum med bondestuer allerede satt i verk ved innkjøp av den store *Borgestue* fra Gjerpen. Kombinasjonen av bykultur og bondekultur i samme museum var i og for sig ingen ny idé, og helt naturlig efter den begynnelse man hadde i Skiens Museum. Men den målbevisste gjennomførelse skyldes blandt flere interesserte i første rekke konsul H. H. Holta, som har

Ibsens leseværelse og soveværelse.

Fra Rambergstuen med maling av Olav Hansson. (1788).

været museumsstyrets formann hele tiden. Han og broren, direktør O. H. Holta, skjenket museet *Holtastuen* fra Saudherad, en utmerket prøve på bygningsstil og interiørkunst fra nedre Telemark.

Efter hvert har museet fått opsatt i parken mange bondestuer. Her er ikke plass til beskrivelse av de enkelte. Det skal kun sies at man på museet nu kan studere stuebygningens utvikling i vårt land, fra årestuen (*Brustuen* fra Vinje) og røkovnstuen (sannsynlig er *Serklandsstuen* en slik) fremover til de forskjellige slag av skorstensstuer, en-etasjes og to-etasjes. Arkitekt H. Børve har været museets bygningstekniske konsulent, og har innlagt sig stor fortjeneste ved opsporing og ledelsen av gjenopførelsen av mange stuer, et arbeide som til dels har vært nokså vanskelig, og som han har utført gratis, utelukkende av interesse for museet.

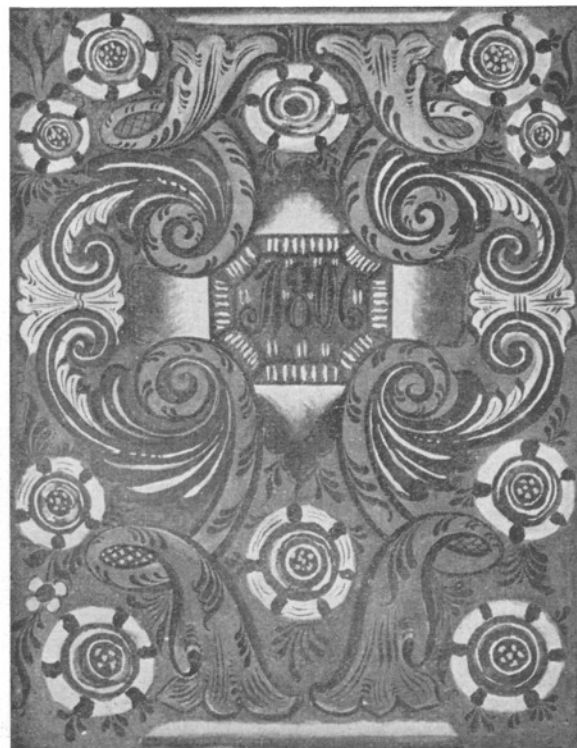
Museet har også i det aller siste fått opsatt loft og bur, og det var tanken å få flere hele gårdstun. Bondesamlingen finnes dessuten i flere systematisk ordnede avdelinger, hvor den rike Telemarkskultur kan studeres. Ved min tiltredelse var bondesamlingen forsumt, og det er derfor lagt vinn på å få den beriket

mest mulig, kunstnerisk og typologisk. Det er da naturlig at *folkekunsten* må få en bred plass, rosemaling, utskurd, søm, sølvarbeide, vevning o. s. v.

Draktavdelingen er mangdoblet i de senere år, men ennu gjenstår meget, før den kan sies å gi et nogenlunde helt bilde av den store mangfoldighet i nyanser.

Det har i den siste halve mannsalder været en vanskelig tid for museene, også for »Brekke Museum«, en mengde oppgaver, men midlene har her som andre steder været for små til at man kunde løse på langt nær alle som meldte sig. Som med alle tider med sterke konjunktursvingninger, har også vår tid budt på mange hindringer for de kulturhistoriske museers arbeide. Opkjøpere har herjet by og bygd, antikviteter er blitt utførsels- og handelsvare, velsituerte privatfolk blir pasjonerte samlere og opkjøpernes beste støtte. Og ved krakket efter verdenskrigen og den nuværende depresjon blir selv de sjeldneste ting som man før anså sikkert forvart, kastet ut på markedet. De gamle ting rives således ubarmhertig løs fra slekten og miljøet, ingen vet hvor de havner, de fine kulturtråder avslites. Ikke minst går det ut over den gamle bebyggelse. Ødeleggelsen i de siste ti år efter verdenskrigen har været forferdende, ikke minst i Telemark. De gamle hus undergår forvandlingens og forgjengelighetens lov, ombygges, rives, ødelegges på alle optenkelige måter. Og museer og fortidsvern må stå og se på. Man har en fredningslov, men hvad hjelper det når staten ikke samtidig sørger for å gjøre den effektiv ved bevilgning av pengemidler.

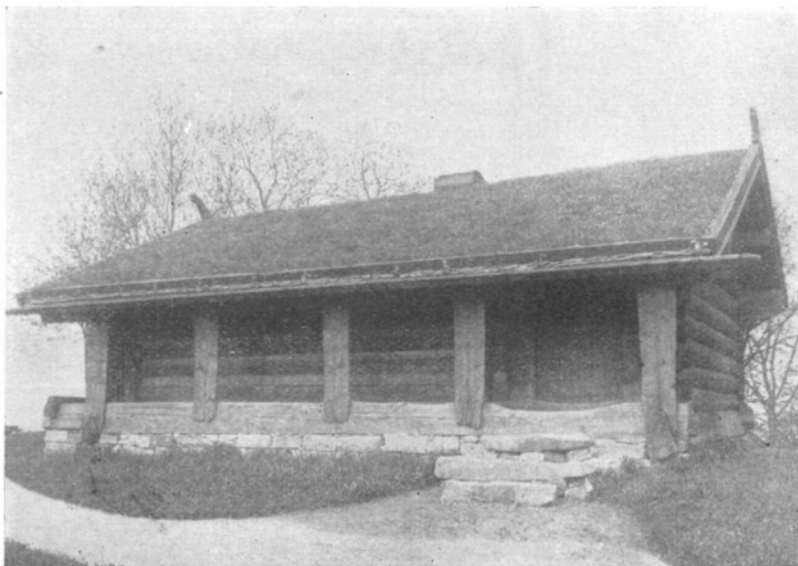
Imidlertid må man vel si at såvel Fylkesmuseet her, som museene andre steder, dog har fått utført et

Kistemaling.

Utskåret plank i romansk stil, rimeligvis fra
H. Gråtopps gård.

Brustuen, årestue.

man siste vinter måttet holde museet stengt for omvisning.

Entre for voksne er en krone, for barn og skoler 25 øre pro persona. Større sluttede selskaper, korporasjoner, kurser, lag og lignende får moderasjon. Den som løser museumsbillett, har samtidig adgang til museets park. Om denne, se nedenfor.

smukt redningsarbeide. Utviklingen har tross alle hindringer for vårt museums vedkommende, været upåklagelig. Brekke må nu sies å være centrum for innsamling og studium av Telemark fylkes kulturminner, og intet er gledeligere enn å se at såvel byfolk og bønder fra fylket som fremmede, benytter anledningen til å se og studere museet. Det holdes åpent hele sommerhalvåret fra klokken ti formiddag til syv eftermiddag hverdager, tolv til syv em. helligdager. I vinterhalvåret har åpningstidene for været ti til tre hverdager, tolv til tre helligdager. Av sparehensyn har

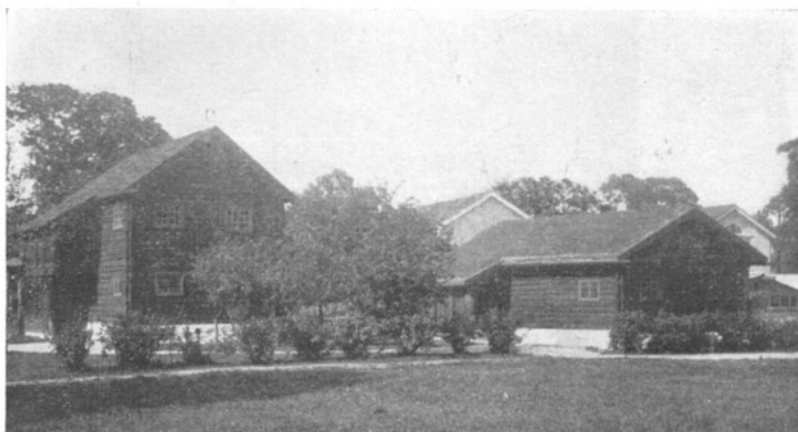
Brekkeparken.

av bankkasserer Lausen Dahl.

Søndre Brekke blev i 1909 kjøpt av Aktieselskapet Brekke. Dette selskap var blitt dannet med det almennyttige formål ved innkjøp av Søndre Brekke å skaffe det vordende kulturhistoriske fylkesmuseum gratis lokale i gårdens bygninger, besørge innredning av samme til museets bruk og bekoste deres vedlikehold. Museets bondebygninger og anlegg skulde likeledes skaffes tomteplass i eiendommens park.

Brekke, 1800.

Tveiten- og Holtastuen.

Loft og bur fra Telemark.

Til eiendommen hører nemlig en ca. 40 mål stor, vakker park. Parken blev anlagt i Nils Aalls tid. Da han hadde fått sine statelige bygninger ferdige, varte det nemlig ikke lenge før han vilde gi dem standsmessige omgivelser. Han innkalte så en tysk gartner ved navn Pries, som fikk i oppdrag å anlegge den nye park. Det areal som også tidligere hadde været benyttet til have, blev nu sterkt utvidet. Den nye park blev anlagt som landskapspark, datidens mest moderne

stilart på havekunstens område, med utnyttelse av terrenget, fri plantering, sirlige smale veier i bukt og krok.

Under de senere eiere blev anlegget holdt årlig i hevd, og delvis forandret; så da A.s Brekke i 1909 overtok eiendommen, var det lite igjen av det gamle. I det nordøstre hjørne for nordfløien ser man ennå en del av Pries' anlegg med de buktede veier, likeledes er »Lysthusaugen« med veier og plantering fra hans

Brekkeparken.

Maleri av Henrik Ibsen.

tid. Paviljongen som står der, er først nylig overflyttet fra Kjellestad gård ved Brevik. Rosenhaven oppe ved hovedbygningen er fra 50-årene.

Aktieselskapet foretok nu en grundig og kostbar oparbeidelse av parken under hensyntagen til at det samtidig gjaldt å skaffe høvelig plass til museets bygninger. Men da det skulde bli en offentlig park med påregnelig stort besøk, gjaldt det først og fremst å få brede og gode veier. Så vidt det lot sig gjøre, holdt man sig til den gamle veiføring. I det hele tatt forblev mest mulig av det gamle urørt.

Parken blev sterkt utvidet, særlig mot syd, idet hele eiendommens areal ca. 36 mål nu blev oparbeidet. Adskillige nyanlegg blev gjort. Foruten de mange veier kan nevnes svanedammen, musikkplassen med den store vakre musikkpaviljong i Louis XVI stil.

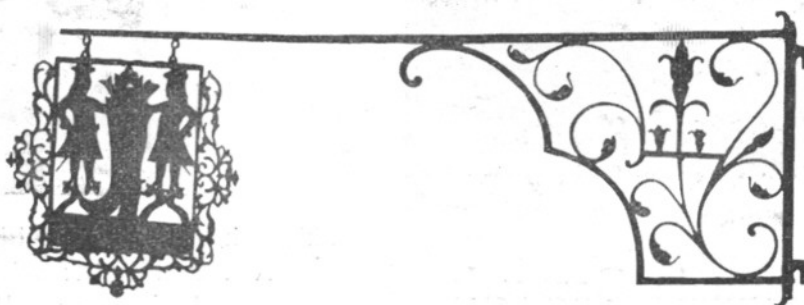
Som hovedinngang til parken tjener den gamle innkjørselsport til det nu nedbrente Gjemsø Kloster.

Til parken hører også et friluftsetablisement med sommerteater og restaurant. Disse er anbragt i parkens sydlige del, ytterst ute på skrenten mot byen, og holdes åpen fra 15. mai til 15. september. Restauranten er

tildelt øl- og vinrett, serverer varmt og kaldt og tar imot sluttete selskaper. I teateret gis forestillinger i almindelighet fire ganger i uken, tirsdag, torsdag, lørdag og søndag. Det er i almindelighet selskaper dannet av ferierende kunstnere som gir disse forestillinger, som ledere av sådanne kan nevnes Arne Svendsen, Per Kvist, Herbert, Bjørn Bjørnevik, Martin Gisti og flere. Uansett om det er forestilling, bys der alltid på god musikk.

Besøkende i Skien kan ikke tilbringe en sommer-ettermiddag og aften bedre enn ved et besøk på Museet, som er åpent til klokken syv, derefter besøkes restauranten, og herunder overværes forestillingen på teatret.

Alle som besøker parken, roser i høie toner dens skjønnhet, dens vakre beliggenhet, vedlikeholdet, og den egne stemning som den gamle herregård, de ærverdige trær og de mange maleriske bondehus forlener den med. Men like så stor som den begeistring stedet vekker hos de besøkende, like så stor er hos mange forundringen over at det ikke er mere kjent. Måtte denne lille artikkel bidra til at så blir tilfelle herefter.

Skomakerlaugsskilt fra Skien.

Skien s næringsliv.

Av redaktør Joseph Brunsvig.

Inne på Hardangervidda samler regn- og brevannet sig i bekker og stryk, i små og store sjøer. Hver minste helling i terrenget utnytter de for å komme frem til havet — av hav er det kommet, til hav skal det igjen bli. Somme steder renner det mykt og stilt gjennom småskog og kratt, gjennom mose og myr. Andre steder kaster det sig utfor fjellet med ubendig kraft — det har slik bråhast med å komme frem. — Hardangervidda er Europas største høislette, og en storpart av det vann som samles inne på den, når havet ved Skien. Skiensvassdraget har et nedslagsdistrikt på over 10,000 kvadratkilometer. Slik har det vært fra urgammel tid, slik er det også idag. Og nede ved Skien har vannet i tidenes løp på tre steder brutt sig igjennem en fjellrygg fra silurtiden — det var de første »grunnarbeider« for Skien. Det måtte før eller senere opstå en by just der hvor Skien nu ligger.

Man kan også fjernt tilbake i historien skimte at over Skien kom de første innvandrere til nedre Telemark eller Grenland. De fulgte vannveien opover, og de lærte snart å sende deres produkter den samme vei nedover. Om vinteren blev produktene kjørt frem over de islagte vann, og om sommeren blev de fraktet i båt samme vei ned til den innerste vik av Norsjø og derfra videre over land den ca. 6 kilometer lange vei til Skien. Denne vei blev de sendt brynestenene fra Lårdal, »hardstein«, som våre forfedre brukte til våben. Sagaen forteller at »hardstein« blev anvendt i slaget ved Fimreite i 1184, og det sies uttrykkelig at disse stener var hentet i »Skidalen« eller »Skidunni« som var de gamle navn på Skien. Det er første gang Skien nevnes i sagaen.

Senere kom hollenderne eller friserne og hentet tøm-

mer i »Skida«, »Skijden« eller »Scheyden«, og den gang var det nok liv og rørelse der. Da i det 16. århundre vannsagene kom i bruk, blev mange sager straks opsatt nede ved Skien, og den før nevnte fjellrygg blev »brent« på kryss og tvers for å tvinge vannet inn i nye utløp. Og »Eidet«, som fjellryggen het, er nu helt underminert og kan minne om Roms katakomber. Ovenpå ser man ingen ting, men kommer man ned under gaten, er man med ett kommet ned i »Skien s underverden«, som jeg ved en leilighet har tillatt mig å kalle den. Her på dette »Eidet« og et par tilstøtende øyer er nu det meste av Skien s storindustri samlet.

Man antar at Skien først og fremst skylder opprettelsen av Gjemsø kloster sin tilblivelse. Dette kloster tilhørte Benedektinerordenen og blev opprettet en gang i begynnelsen av det 12. århundre, sannsynligvis av Magnus Barfots lendermann, *Dag Eilivssønn* på Bratsberg, som igjen var far til vår berømmeligste statsmann under *Inge Krokrygg*, *Gregorius Dagssønn*. Av et oldbrev i »Diplomatarium Norvegicum« vet vi at Gjemsø kloster må ha drevet en omfattende handel. Dette er også høist rimelig, da klosteret var eier av store eiendommer i det gamle Grenland, og også hadde eiendommer helt borte i Sogn. Det naturskjønne Jomfruland, denne perle i vårt øyrike, hørte også til Gjemsø kloster. Det Gjemsø kloster vesentlig har drevet handel med, har vel vært huder og skinn, tjæreprodukter og trelast. Den omstendighet at vannet når havet der, og Gjemsø kloster blev anlagt der, skapte i forening betingelsene for det bysamfund som for omkring 800 år siden vokste op innerst inne i Skien sfjorden.

Skien fikk sine første byprivilegier i 1346 av kong *Magnus Smek*. Skien er således snart 600 år gammel

Skien s kommunale Gassverk
bygget 1913—14.

Skien s kommunale Elektrisitetsverks sekundærstasjon,
som er tilknyttet Skien sfjordens kommunale
kraftselskap. Bygget 1913—14.

som by, men er meget eldre som *bysamfund*. Vi vet ikke meget om byen i de par første århundrer av dens liv. Anderledes blev det da vannsagene kom i gang. Om trent på samme tid begynte der også å vokse grubeindustri i Telemark og omkring Skien. Telemark er forholdsvis rik på ertser og mineraler, og Christian III tenkte i sin tid endog på å anlegge »mynt« i Skien. De edle metaller til mynten skulde da skaffes fra Gulnesgrubene i Seljord. Mynten var tenkt anlagt på Gjemsø klosters grunn, men planen kokte bort. Imidlertid var der nokså megen grubedrift opover Telemark, og utskibningen av malmen foregikk over Skien.

I historisk kjent tid er det trelastutførsel og trelastforedling som har spillet den dominerende rolle innen Skiens næringsliv. Det meste av avvirkningen fra Telemarks store skoger blir foredlet i eller omkring Skien eller utskibet over Skiens havn. Og da det under normale forhold følte 200 000 à 250 000 kbm årlig i Skiensvassdraget, forstår man nok hvad trelastindustrien betyr for Skien og omliggende distrikter. En ny æra for trelastindustrien oprant da slusene ved Løveid og Skien blev åpnet i 1861; det blev nu bekvemmere å få tømmeret frem, og nye industrielle foretagender vokste snart op.

I 1873 blev der på initiativ av englenderen, ingeniør *B. Sewell*, dannet et selskap som senere skulde få stor betydning for Skien, idet det i 1890 førte til dannelse av det store industrielle foretagende Union Co. Dette selskap har nu i Skien følgende bedrifter: Klosterfossen Papirfabrik, Skiens Papirfabrik, Union Bruk, Kitilsens Bruk, Grubbe Bruk og Laugstol Bruk foruten egen elektrisk kraftstasjon ved Klosterfossen. Union Co. eier dessuten Skotfoss Papirfabrik en halv mils vei fra Skien. Man regner i Skien med at ca. 3000 mennesker direkte eller indirekte har sitt levebrød gjennom Unions bedrifter, og man vil herav forstå hvilken be-

tydning dette ene selskap har for byen. Heldigvis er for tiden alle Unions bedrifter igang.

I 1877 startedes et annet firma som har hatt stor betydning for Skien, nemlig Blakstad, Holta & Co. Dette firma har drevet med eksport av rund og huggen last med telegrafpåler som spesialitet. Firmaet har i 50 år levert telegrafpåler til den engelske stat. I de senere år driver firmaet også sagbruk og høvleri. Et eget selskap innen firmaet, O & H. Holta, har i omkring 50 år også drevet skibsrederi. Firmaets eneinnhaver er nu konsul *H. H. Holta* som trådte inn i firmaet for 50 år siden.

En av byens eldste bedrifter er også »Solskinna Bruk« som blev startet i 1880 av avdøde brukseier *H. C. Hansen*, en foregangsmann innen norsk industri. Det var den første bedrift i Norge som fremstillet mekanisk tremasse. Bruket har som spesialitet aspemasse, som for det meste eksporteres til Spania. Bruket blev for et par år siden ombygget og modernisert.

Av andre bedrifter i trelastbranchen kan nevnes Blegebakken Dampsag og Høvleri som blev satt i drift i 1873, samt Skogeierbruket. Og like inntil bygrensen ligger Bøle Sagbruk og Myrens Tresliperi som begge eies av godseier *Herman Løvenskiold*, Fossum.

En av byens betydeligste bedrifter er Skiens Aktiemølle som blev startet i 1891. Skiens Aktiemølle har et tipp-topp moderne anlegg. For et par års tid siden opførtes en ny silo som skal være den mest moderne i Norden.

Lundetangens Bryggeri, som blev satt i drift 1854 på en eiendom hvor *Henrik Ibsens* far tidligere hadde hatt brennevinbrenneri, er også en bedrift som har hatt stor betydning for byen — ikke minst har kommunen hatt store skatteinntekter av den.

En av Skiens driftigste forretningsmenn har været grosserer *A. Johnsen*, som den 10. april i år kunde

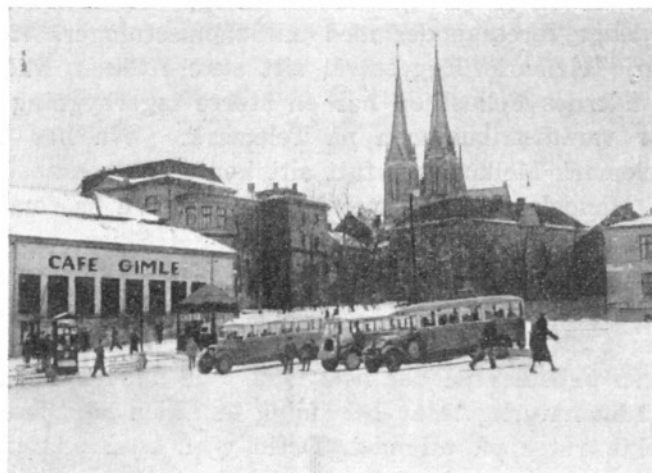

Høyers Hotel, Skien

Øl & vinrett. — Telefon på alle værelser.

40 værelser.

Innehaver: *Carl Schjerning*.

Parti fra Skiens biltorv. Kirken og Festiviteten i bakgrunnen, og

Kafe Gimle

tilvenstre.

feire 60 års jubileum som selvstendig forretningsmann. Han er innehaver av Lunde Trikotasjefabrikk og Falkum Lys- og Såpefabrikk, hvis produkter har et stort og sikkert marked ut over det hele land.

I 1922 startedes en bedrift som er blitt noget av et eventyr innen norsk industri, nemlig Skiens Margarinfabrikk. Etter 10 års forløp har denne fabrikk arbeidet sig frem til å bli en av landets aller største margarinfabrikker med marked over hele det sydlige Norge. Den har stadig været gjenstand for moderniseringer og er kanskje en av landets aller beste industrielle foretagender. Aktionærene har for lengst fått sine penger igjen og mere til, og aktiene har været omsatt til det 4—5 dobbelte av pålydende verdi.

I 1922 startedes også Anders Stridsklev Drops fabrikk A.s, som har været en bedrift i stadig utvikling. Foruten dropsfabrikasjonen har den også kryderimølle, og nu sist har den også optatt sjokoladefabrikasjonen. Også denne fabrikk har marked over det sydlige Norge.

Skofabrikasjonen har gammel hevd i Skien, og byen har for tiden tre større skofabrikker, nemlig Bakken Skofabrik, Gjemsø Nye Skoindustri og Skiensfjordens Nye Skofabrik A.s, som alle har hatt fullt op å gjøre i det siste.

I beklædningsbranchen kan også nevnes det store og velkjente firma J. H. Beck.

I den elektriske branche har Sørlandske Elektriske Apparatfabrikk et landskjent navn og et sikkert marked. Foruten de her nevnte bedrifter er der en mengde mindre bedrifter i Skien, likesom håndverket har holdt sig merkelig godt der. Innen de forskjellige fag er det flere både store og solide håndverksbedrifter, som det imidlertid vilde føre for langt å komme inn på her.

Andelsforetagender for bønder er det flere av i Skien, vi nevner: Skiens Meieribolag, Andelsslakteriet og Bratsberg Landmannsforretning, som alle er betydelige foretagender med millionomsetninger. Videre har Telemark Eggcentral sitt sæte i Skien, likesom Bøndernes Felleskjøp har en større lagerbygning der for varedistribusjonen på Telemark. Nu har også Telemark Melkcentral fått sitt kontor i Skien.

Handelen er, som man forhåpentlig vil ha forstått, en gammel og tradisjonsrik næring i Skien, og byen har da også mange store forretninger både for salg en gros og en detalj. Skiens handelsstand har alltid været driftig og foretagsom, og enkelte en gros firmaer arbeider på det hele land. For handelsnæringen er det naturligvis av betydning at Skien har flere direkte ruter på utlandet. Dette gjør også sitt til at byen har en av landets største eksport- og importhavner. Hvad tollinntekter angår, så er Skien nummer ni av landets byer.

Bankvesenet har efter krigen været et sørgelig kapitel for Skien, idet ikke mindre enn seks banker er gått over ende. Nu har man, foruten en avdeling av Norges Bank, bare tre banker igjen, nemlig Gjerpen

Sparebank, Skiensfjordens Nye Kreditbank og Bøndernes Banks Telemarkskontor. Disse tre er imidlertid alle solide pengeinstitutter og forsiktig ledet.

Skibsrederiet var en gang en ganske betydelig næring i Skien, men tonnasjen er gått sterkt tilbake — den utgjør nu ca. 25 000 tonn dødvekt. For utenriksk fart er det bare tre rederier igjen, nemlig O. & H. Holta, C. B. Nielsen og A.s Harald Grenske. Skien—Oslo har i mange år været trafikert av A.s Skiens båter, som tar både passasjerer og gods, samt A.s Transits båter for kun godstrafikk. Skien Telemarken Dampskibsselskap oprettholder regelmessig forbindelse på Telemarksvannene.

Noget som har stor betydning for handelslivet i Skien, er den store rutebiltrafikk. Der går daglig en mengde busser til nabobyene, de omliggende landdistrikter og til Telemark. Byen har likeledes gode togforbindelser.

Da telefonen i høi grad angår næringslivet, kan det kanskje være på sin plass å nevne at Skien i 1920, som den første by i Norden, fikk innført helautomatisk telefon, som der siden har hersket stor tilfredshet med.

Her kunde nok være adskillig mere å si om »Skiens Næringsliv«, men den mig tilmålte plass er nu sikkert utnyttet. Jeg får slutte med å si at det ikke ser særlig lyst ut i Skien just nu. Verdensdepresjonen har kastet sine mørke skygger også over Skien. Skattene er store og trykkende og inntektene synkende. Men vi setter vårt håp til næringslivet. Næringslivets menn i Skien har før i trange tider maktet å bringe byen op og frem, de vil nok gjøre det ennu en gang.

J. B.

Skiens Meieribolag.

Skiens Meieribolag er et andelsmeieri med ca. 850 andelseiere. Det har en årlig melkemengde av syv millioner kilo. Produksjon: Meierismør, flere sorter nøkkelost, gaudaost og prim. Kondensert melk »Tele-melk«, samt sterilisert fløte på flasker.

Fra det gamle Skien før branden i 1886. X — Den gamle latinske skole, som stod på samme tomt som nu Skiens Aktiemølle.

Skien 1932 — samme havneparti som på billedet ved siden. X — Skiens Aktiemølle.

Skiens Aktiemølle.

Som industriby har Skien et gammelt godt navn. —

Alexander Bugge forteller at Skien i virkeligheten er det eldste industricentrum i Norge. Allerede omkring år 1500 var de fleste av vannfallene som Skiens elven danner idet den forlater Hjellevannet, tatt i industriens tjeneste. Det var til sagbruk. —

Imidlertid var det naturlige vannløp ikke tilstrekkelig for dette behov, og menneskene søkte allerede den gang å hjelpe på naturen. De første store ingeniørarbeider vi kjenner i Norge, blev utført rundt Skien i annen halvdel av 1500 tallet. Der blev utsprengt nye vannrenner i fjellet. Vannrennene blev »brent«, som de kalte det. Store vedstabler blev lagt nær inntil fjellet og tendt på. Når fjellet blev godt oppvarmet, blev der pøset vann på. Derved slo fjellet sprekker, og man kunde bryte løs. I alt er det åtte nye vannløp som på denne måte er fremstillet, og der er spor efter flere vannrenner som var påbegynt, men som blev oppgitt idet de blev for kostbare å fullføre. —

Flere av disse vannløp er det som nu utnyttes. Et av dem skaffer kraft til Skiens Aktiemølle. Møllen ligger på den annen side av elven, hvor byens tidligere latinske skole lå, den samme latinske skole hvor blandt annet Henrik Ibsen i sin tid mottok sin første undervisning. —

Skiens Aktiemølle, som i byens daglige tale alltid går under det populære navn »Mølla«, er en av Skiensfjordens største og best kjente industrielle bedrifter. Allerede ved innseilingen til Skien setter den sitt preg på havnen, blandt annet ved den nye store silobygning i jernbetong som de siste år er opført ved siden av den gamle tresilo. Disse bygninger ligger på Ekornrød ved Skiens elven. Hertil kan store oversjøiske båter flytte op og losse sine kornlaster. —

Fortsetter man opover elven, ser man den fem etasjes store møllebygning ved torvet i bunnen av Skiens havn. —

Møllen eies av et aktieselskap, som blev stiftet i 1891 med en aktiekapital på 600 000 kroner. (senere forhøiet et par ganger og utgjør nu 1 200 000 kroner).

Selskapet stiftedes vesentlig efter initiativ av daværende møllemester i »Skiens Mølleinteressentskab«, Chr. Pedersen (død 1894), som blev møllens første disponent. De gamle protokoller viser blandt annet at statsminister Gunnar Knudsen ledet de første møter av aksjonærene. —

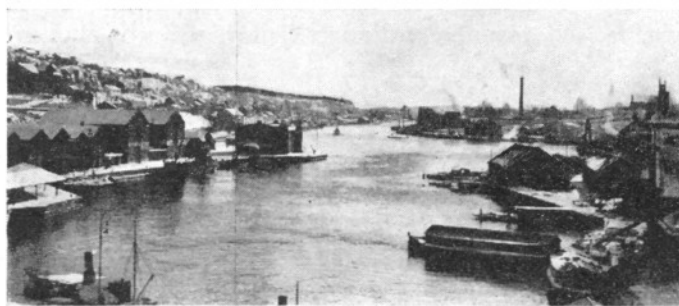
Den daværende møllebygning brant ned 1907, og den nuværende blev da opført. —

I lengere tid formales ved Skiens Aktiemølle kun rug, bygg og mais, men i 1919 installertes maskiner også for formaling av hvete. Hvetemøllen blev ferdig i 1920, og dermed var Skiens Aktiemølle blandt de første norske møller som leverte hvetemel av egen norsk formaling. —

Det siste tiltak møllen har gjort, er bygningen av den store nye kornsilo på Ekornrød ved Skiens elven, som blev ferdig 1930, og som rummer 9 000 tonn korn. Den er forsynt med de nyeste og beste maskinerier på området, og gjør det mulig for møllen å lagre kornet på den beste og mest betryggende måte. I forbindelse med kornsiloen har møller der ute et pneumatisk losseapparat, som suger kornet fra skibenes lasterum inn i siloen med en hastighet av ca. hundre tonn pr. time. —

Skiens Aktiemølle.

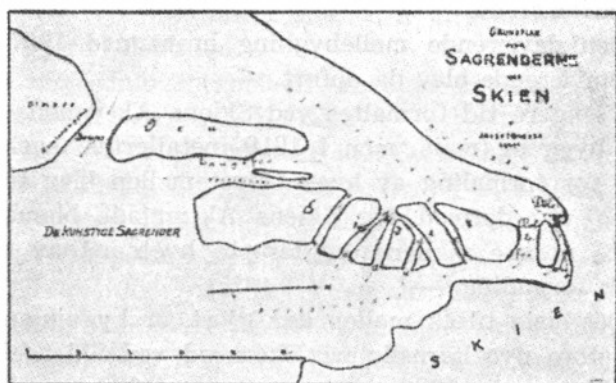

Skienelven og Skiens havn fotografert fra Skiens Aktiemølle. Lengst ute i elven sees møllens silo.

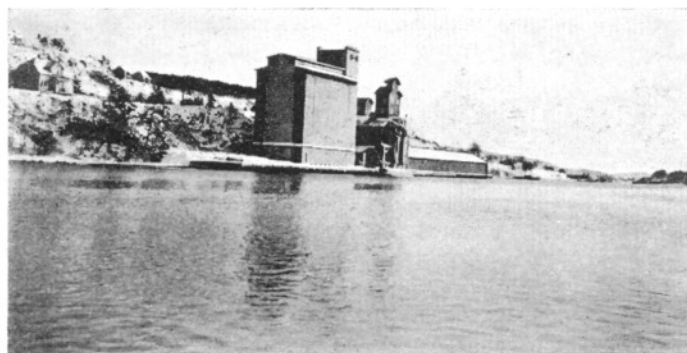
Fra siloen ved Ekornrød transporteres kornet etter hvert som det skal formales, med møllens to stållektere, som hver laster ca. 2 200 tonn korn, op til møllen, føres der automatisk op til møllesiloen og går derfra sin automatiske gang i renseri og mølle.

De ferdige melprodukter står til enhver tid under nøiaktig kontroll ved møllens laboratorium, som i de siste år stadig er blitt forbedret. —

Som det fremgår av ovenstående, har Skiens Aktie-

Sagrennene, Skiens Aktiemølle.

Skiens Aktiemøllens nye silo og det ca. 100 m. lange jernpakkhus.

mølle stadig modernisert sine anlegg med det for øie å kunne skaffe sine kunder et helt igjennem første-klasses mel, hvilket også har lyktes. Det viser den økede omsetning, den tilfredse kundekrets og de forskjellige utmerkelser møllen har fått for sine produkter, sist gullmedalje på Drammensutstillingen i 1930. —

Utkjøringen av melvarene fra møllens lagere til kunder i byen og til jernbane og dampskib foregår med syv store lastebiler, og forsendelsene går til møllens kunder i dens omsetningsdistrikter, som foruten Skiensfjorden og Telemark omfatter hele det sydlige Norge. —

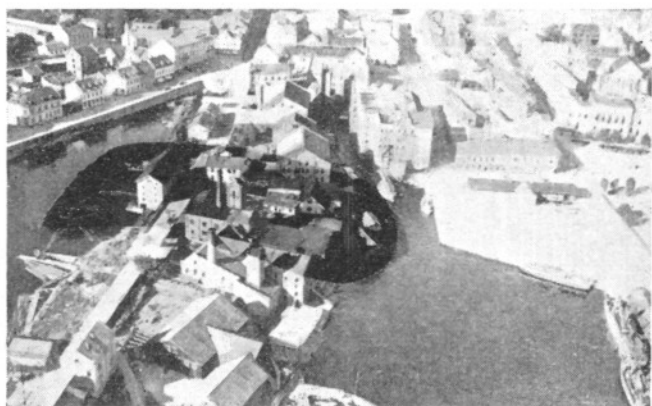
Møllens formalingskapasitet er ca. 1 800 tonn korn à 100 kg. pr. døgn. Der beskjeftiges ca. 70 arbeidere, foruten kontorfunksjonærer, reisende og agenter. —

Direksjonen består av: Konsul H. H. Holta, formann, major Sigurd R. Borgen, viceformann, overrettssakfører Chr. C. Bruun, konsul Viggo Coward og ingeniør Olaf Nielsen.

Disponent er Tryggve Magnusson.

Solskinna bruk, Skien,

(Broerne nr. 5)

Solskinna Bruk (det som er merket av med sort).

blev kjøpt av brukseier H. C. Hansen i 1880 for opførelse av tremassefabrikk i forbindelse med daværende møllebruk for »bondemaling«. —

Tresliperiet, som i tidens løp har undergått flere moderniseringer og nybygninger, produserer som spesialitet ekstra finslepen, hvit aspetremasse og delvis finslepen granmasse, såvel våt som tørr, ca. 7000 tonn pr. år, og særlig er brukets tørre »HCH« eller »Solskinna« tørre aspmasse meget høit skattet for sine sjeldne utmerkede egenskaper, såvel i Europa som oversjøisk. — Bruket driver også mekanisk verksted med metallstøperi for diverse maskinfremstillinger og reparasjoner. —

Eiendommen overtokes i 1923 av fire av brukseier H. C. Hansens arvinger under firmanavn H. C. Hansen A.s, hvis styre består av brukseier P. Arnold Hansen, Egeland's Verk pr. Risør, ingeniør Trygve E. Hansen, Oslo, og major Sigvald Hansen, Skien, som tillike er brukets bestyrer. —

A.s Skiensfjordens Presse.

Torvgaten 20, Skien, hvor A/S Skiensfjordens Presse har sine lokaler.

A.s Skiensfjordens Presse har overtatt de tidligere høireaviser i Skiensfjorden, og har siden 19. september forrige år utgitt tre morgenaviser: »Fylkesavisen« for Skien og distrikt, »Grenmar« for Porsgrunn og distrikt, og »Breviks Dagblad« for Brevik og distrikt. Skiensfjordens Presse har i de åtte måneder som nu er gått siden starten, mere enn fordoblet det samlede abonnement som de tidligere tre høireaviser hadde, og arbeider sig sikkert og jenvt frem i publi-

kums bevissthet som den velunderrettede og pålitelige presse og de borgerliges daglige og sikre talsmann når det gjelder å vareta de borgerlige interesser i »det røde fylke«.

Skiensfjordens Presses aviser er de eneste blad i Telemark som kommer ut som morgenaviser. Alle annonser innrykkes i samtlige tre aviser, og beregnes som om det var bare en avis.

KAMILLA MEYERS
Vevskole

Telf. 2592.

SKIEN

Aktieselskapet Lundetangens Bryggeri.

SKIEN

Lundetangens Bryggeri er opprettet i 1854 som interessentskap under ledelse av E. Jonassen. Jonassen viste sig å være en særdeles dyktig bryggerimann som stadig hadde Bryggeriets utvikling for øiet, så dette gikk jevnt og sikkert fremover med øket omsetning og derav følgende utvidelser.

Under herr Jonassens tid blev det gamle Høyerbryggeri, beliggende ved siden av Høyers Hotel, innkjøpt og nedlagt. I 1874 anlas mineralvannfabrikk, likeledes i samme år nytt, moderne malteri.

I 1885 blev bryggeriet efter en overgått ildsvåde på ny opbygget og helt modernisert.

Jonassen bestyrte bryggeriet til sin død 1893, og selskapet blev da omdannet til aktieselskap. Stillingen som disponent blev overtatt av Alf Gundersen som ledet bryggeriet, med overrettssakfører Fr. Blichfeldt som formann i direksjonen, til sin død 1919. Fra dette år overtokes stillingen som administrerende direktør av Harald Petersen med advokat Arthur Aanesen som formann i direksjonen.

I de siste ti år er bryggeriet helt ombygget og modernisert. Ismaskinen er fordoblet, fullstendig ny

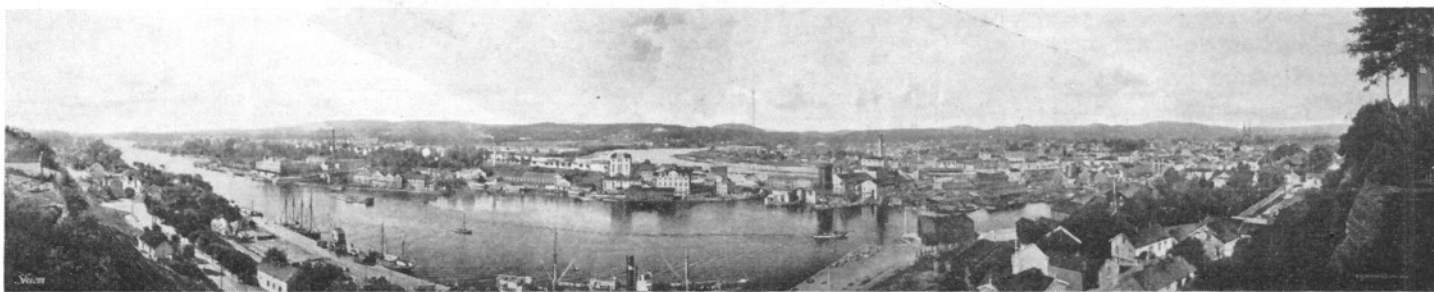
brygghusinnretning anskaffet, likeledes er de gamle trekar i gjærhuset og trefat i kjelleren avløst av aluminium- og emaljetanker. Driften er likeledes fra dampmaskin gått over til elektrisk drift med 33 elektriske motorer. Helt nytt skylleri og tapperi er likeledes innlagt.

Bryggeriet har deltatt i og er medaljebelønnet ved følgende utstillinger: Stockholm 1866, Kjøbenhavn 1872, Landsutstillingen 1891 (eneste gullmedalje), Bergen 1898, Paris 1900 (Grand Prix), Notodden 1900, gullmedalje, Porsgrunn 1907 og 1925, gullmedaljer.

I økonomisk henseende har bryggeriet i de siste femten år været en meget god forretning. Tross alle i årenes løp foretagne kostbare utvidelser og forandringer har bryggeriet alltid gitt sine eiere et meget godt årlig utbytte.

Også for Skiens by må forretningen sies å ha været av ikke uvesentlig økonomisk betydning, idet der årlig betales ca. 65 000 kroner i kommuneskatter. Bryggeriets arbeidsstokk utgjør nu i alt 35 arbeidere foruten øvrige funksjonærer.

Aktieselskapet Union (Union Co.).

Panorama over Skien med Union Co.s fabrikker.

Trelastforedling og trelasthandel har gjennom flere hundre år vært det viktigste grunnlag for utviklingen av Skiens by.

Da tremassefabrikasjonen tok sin begynnelse, og de første cellulose- og papirfabrikker ble bygget her i landet, gjorde storindustrien gjennom Union Co. sitt første inntog både i Skiens by og i Telemark fylke.

Aktieselskapet Union (Union Co.) ble stiftet i februar 1873 av ingeniør Benjamin Sewell. Sliperiet og papirfabrikken ble bygget på Smedjeøen mellom Damfossen og sluseanlegget og fikk navnet Union Bruk.

Den første fabrikk brente i 1881 og ble gjenopbygget som tremasse og sulfittcellulosefabrikk.

I september 1890 fant en sammenslutning sted mellom Union Co., Skien, og Løveid Fabrikker som hadde overtatt et sliperi ved Skotfossen, bygget i 1872 av ingeniør W. Drewsen.

Ved sammenslutningen bortfalt navnet Løveid Fabrikker, og Aktieselskapet Union (Union Co.) omfattet begge anlegg.

Et nytt stort anlegg av sliperi og papirfabrikk ble påbegynt ved Skotfossen, og da det ble satt i drift i 1892, var det det største anlegg i sitt slag i Skandinavia.

I 1893 ble ingeniør Gustav Fangel Smidth ansatt som administrerende direktør, og under hans ledelse spesialiserte fabrikasjonen etter hvert på avispapir.

I 1906 ble bygningen av Klosterfossen Papirfabrikk i Skien påbegynt, og omtrent samtidig overtok Union Co., A/S Embretsfos fabrikker i Drammensvassdraget.

I årene straks før og under krigen har Union Co. etter hvert erhvervet Skiens Papirfabrikk, Laugstol Bruk, Grubbe Bruk, A/S N. Kittilsen, alle i Skien, Forenede Papirfabrikker, Holmens Bruk, Skotselv Cellulosefabrikk og Drammenselvns Papirfabrikker i Drammensdistriktet og A/S Klevfoss Cellulose- og Papirfabrikk ved Klevfoss.

Union Spritfabrikk, som ble bygget i Skien for å utnytte avfallsstoffet fra cellulosefabrikken, har i de senere år ikke vært i drift.

Av skogeiendommer har firmaet A/S Labroskogene og A/S Numedalens Skogaktieselskap.

Ved fossene i Skien og ved Skotfoss disponerer Union Co. over 23 000 hk.

Ved fabrikkene på disse steder produseres pr. år vel 100 000 tonn 50 pct. tremasse, og ca. 17 000 tonn tørrtent sulfittcellulose, som i sin helhet anvendes ved firmaets papirfabrikker.

Efter branden på Skotfoss Bruk i 1930 er sliperiet helt ombygget, og nytt moderne maskineri installert. Samtidig er et par av de eldste papirmaskiner utrangert, og i en ny bygning på den brente lagerbygningss plass er satt op en stor, helt moderne, hurtiggående papirmaskin, så den samlede årsproduksjon av papir nu er kommet op i ca. 80 000 tonn ved fabrikkene i Skiensdistriktet. I den nye bygning på Skotfoss Bruk er der også plass for en stor papirmaskin, så produksjonen kan ytterligere økes, så snart forholdene gjør dette ønskelig.

Den vesentligste del av papirproduksjonen er avis-papir i ruller. Ved Skiens Papirfabrik lages tynnere papirsorter — både trykkipapir og ensidig glatt pakk-papir.

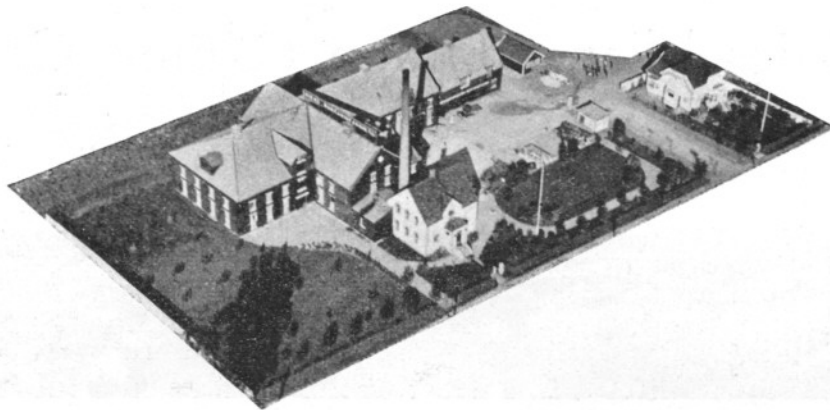
Papiret eksporteres til de fleste land i de fleste verdensdele. De store oversjøiske linjeskibe som ikke kan komme op Skienselven, har regelmessig anløp av Brevik.

Union Co.s aktiekapital er kr. 18,000,000.00. Dets styre består for tiden av herrene Otto K. Rømcke, John Torgersen, G. Hartmann og Halvor Th. Eie, og dets disponent er ingeniør Magnus Christiansen.

Ved fabrikkene i Skien og på Skotfoss sysselsettes 1250 arbeidere.

Skotfoss bruk - tresliperi og papirfabrikk.

Skiens Margarinfabrik A.s.

L. E. Narverud, adm. direktør.

død 1933

Denne bedrift blev grunnlagt i 1922 og er i alle deler en moderne fabrikk i branchen.

Den er både i sitt anlegg og i sin utvikling betonet av de moderne fremskritt på margarinindustriens område.

Fabrikkens anlegg og start var godt forberedt —

intet var overlatt til slump og usikre chancer, og hvad det kanskje var det mest verdifulle aktivum — man hadde sikret sig en av margarinindustriens best utdannede fagmenn som chef.

Bedriften er siden starten for 10 år siden gått meget hurtig og sikkert frem.

Det er et særsyn her i landet at en bedrift så hurtig arbeider sig frem til en fremskutt plass i sin branche ved siden av de gamle, gjennom årrekker innarbeidede bedrifter.

Når dette enestående resultat er opnådd, har det ene og alene sin grunn i at fabrikkens har satt alt inn på å fremstille en i *strengeste forstand førsteklases vare*.

Fabrikkens har satt alt inn på å bringe sine varer frem til dette høie nivå, og den har gjort alt for i fremtiden å kunne holde sine kvaliteter på denne høie standard.

Fabrikkens sikre og raske fremgang er et talende eksempel på hvad man kan opnå ved til enhver tid å levere absolutt sikker *kvalitetsvare*.

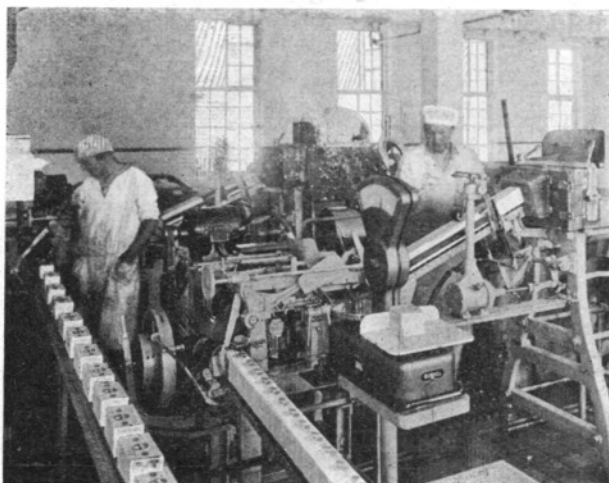
Gullmedalje 1922.

Fabrikkmerke.

Gullmedalje 1925.

Interiør fra pakkeriet.

En av firmaets utstillingsmontere.

Skiersfjordens Nye Kreditbank A.s.

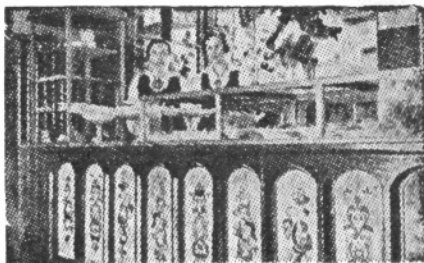
burde bøie sig for et ønske fra Norges Bank og Finansdepartementet om å danne en ny bank. Norges Banks linje i gjenreisningen av vårt bankvesen er som bekjent ikke rekonstruksjon av de gamle banker, men opprettelse av helt nye banker, idet man mener at en rekonstruert bank vil ha vanskelig for å gjenvinne den nødvendige tillit. Til å arbeide med opprettelsen av den nye bank valgtes da en komité bestående av *administrasjonsstyret i den gamle bank* samt *statsminister Gunnar Knudsen, konsul H. H. Holta og borgermester Hs. Dalen*. En offentlig aktieinnbydelse blev fremlagt, undertegnet av 19 ledende menn i distriktet, og 12. mars 1926 blev så *Skiersfjordens Nye Kreditbank A.s* opprettet — med sæte og forretningskontor i Skien. 30. april blev den innregistrert med en fullt innbetalt aktiekapital på 2 470 000 kroner.

Bankchef blev R. Johansen. Han var tidligere souschef i den gamle Skiersfjordens Kreditbank. Vel kjent som han er i distriktet, og med sin store merkantile erfaring har han alle betingelser for å kunne skaffe banken den tillit og anseelse som er nødvendig. Det skyldes ikke minst ham at Skiersfjordens Nye Kreditbank A.s i den korte tid den har eksistert — allerede nu kan sies å ha utviklet sig til et ledende bankinstitutt.

Bankens virkefelt omspenner et distrikt med en rekke betydelige og forskjelligartede bedrifter, og er således ikke avhengig av nogen spesiell næringsgren.

A. T.

er grunnlagt i 1926 på basis av den velrenommerte Skiersfjordens Kreditbank, som i 1923 efter 44 års arbeide på grunn av uheldige sammentreff, måtte gå under administrasjon. Av hensyn til det virksomme og allsidige økonomiske liv i Skiensdistriktet gikk administrasjonsstyret straks i gang med å rekonstruere banken. En rekonstruksjonsplan blev forelagt Sparebankforeningen for Telemark fylke og godkjent. En rekke innskyttere i Skien holdt flere møter med administrasjonsstyret — og arbeidet med stor energi for å få saken ført igjennem. Imidlertid fant man å

Telestova kafé og hotell

Hjellegt. 3 - SKIEN

Nasjonalt stell og utstyr.

Telefon 893.

Grand Hotell,

SKIEN

Hotellet vil sikkert erindres av mange som et hyggelig, moderne og velinnrettet hotell med et utmerket kjøkken. Det er Skiens største og eleganteste hotell. Telefon, kaldt og varmt vann på alle værelser. Elevator, Værelser med bad. Fri parkering.

«Dag» Kaffistova og «Dag» Bondeheim.

SKIEN

»Dag« Kaffistova og »Dag« Bondeheim er skipa av mållaget »Dag«. Mållaget kjøpte den gilde murgarden »Bragegarden« i Prinsessegata 1915, og i 1916 vart Kaffistova opna i fyrste høgdi. Det var gode tider, so det gjekk godt, og i 1927 vart Bondeheimen sett igang i tredje høgdi i same garden. Stova hev alltid havt til oppgåve å servera den beste maten til ein rimeleg pris. Foruten vanleg kaffistovemat vert det og servert lefse, lompe og annan nasjonal og heim-laga kost. Stova hev store serveringsrom med vakre og sermerkte dekorasjonar av kunstmålar Knut Hovden. »Dag« Kaffistova er ein uneleg stad, der både landsfolk og byfolk likar seg godt.

»Dag« Bondeheim hev store, ljose soverom til sers billeg pris. Gjestene kjem alltid att og hev mange lovord um stellet. Bondeheimen hev difor lote utvida og fær stendig meir og meir søknad både frå by og land.

Bøndernes Bank, Telemarkkontoret.

SKIEN

Avdelingskontor for Bøndernes Bank i Oslo, opprettet i 1918 av norske sparebanker, samvirkeforetagender og bønder. Andelskapital kr. 10 500 000,00, garantikapital og fonds kr. 5 200 000,00.

Avdelingskontorets bankchef, overrettssakfører

Aage Heyerdahl. Styre: Bankdirektør M. M. Kleppen, Notodden, formann, gårdbruker Knut Kjeldal, Flåbygd, og landbrukssekretær A. Sollid, Skien.

Banken utfører alle almindelige bankforretninger.

A. SCHRIWER — Lærfabrik

SKIEN — TELEFON 449

A. Schriwers Lærfabrik har som hovedproduksjon fettlær samt fór til vinterskotøi. Den har i de par siste år begynt fabrikasjon av fettlærs støvelremmer, og er den eneste fabrikk i landet som lager disse. Dessuten fremstiller fabrikk en spesiell fettlærssmørelse, som skal påsmøres våte fettlærstøvler, og som har gjort megen lykke blandt sportsfolk og forbrukere av vinterskotøi. Den er resultatet av årelange erfaringer i fettlærbranchen. Den inneholder kun de for læret riktige og nærende bestanddeler. Denne smørelse går sin seiersgang over hele Norge.

A.s Bakkens Skofabrik, Skien.

Fabrikbygningen.

A.s Bakkens Skofabrik, Skien, blev startet i 1901 under ganske beskjedne forhold og begynte først med å fremstille tøfler. Senere optok man også fabrikasjon av arbeidsskotøi.

Fabrikkens gikk i 1912 over til utelukkende å fremstille skotøi, og dens produksjon idag består vesentlig av rand- og gjennemsydd skotøi for damer og herrer.

A.s Bakkens Skofabrik har gjennom årene stadig

utvidet, så den idag beskjeftiger over 150 arbeidere og funksjonærer.

Fortuna

Fabrikkens varemerke »Fortuna« og dens spesialstøvel »Ola Nordmann« er vel kjent over det hele land.

Telemark Arbeiderblad

Organ for Det norske Arbeiderparti i Telemark fylke.

Utkommet alle virkedage i moderne, flersidig format.
Stor lesekrete rundt i hele fylket.

Hovedkontor:
SKIEN

Avdelingskontorer:
Brevik — Kragere,
Notodden, Porsgrunn

Porsgrunns Folkerestaurant A.S.

II etasje.

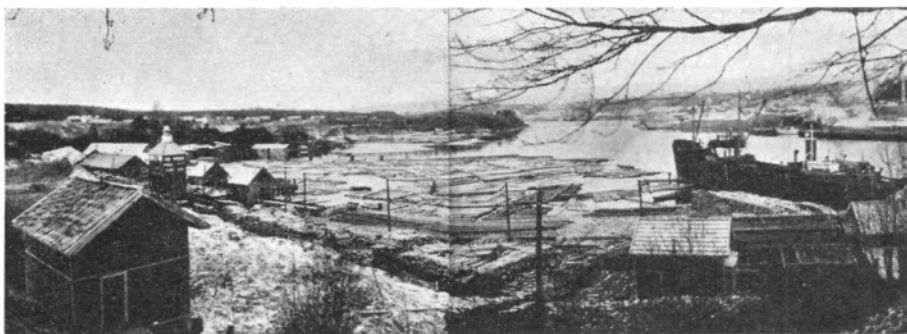
Moderne innrettet. Nyrestaurert.
Middag fra kr. 1.10. A la carte hele dagen.
Større selskaper mottas. Tlf. 601.
Gratis parkeringsplass. Ølrett.

Firmaet Blakstad, Holta & Co., Skien,

er stiftet i 1877, og feirer altså i år sitt 55-års jubileum.

Firmaet har den hele tid drevet trelasteksport, særlig av all slags huggen og rund trelast, spesielt telegrafpåler, og kan i år feire 50-års jubileum som leverandør av telegrafpåler til den engelske stat. Siden 1885 har firmaet også hatt leveranser av trematerialer til den engelske marine.

Firmaet har sin utskibningsplass ved Nenset i Solum, hvor det har anlagt sagbruk og høvleri samt skavemaskiner for opgjøring av telegrafpåler. Fra sagbruket og høvleriet drives også et betydelig hjemmesalg av alle slags skåret og høvlede *byggningsmaterialer* samt av *snekkematerialer*, (såvel lufttørret som elektrisktørret), skåret av vanngått malment furutømmer og vel lagret. Likeså selges fra tomtene ved Nenset betydelige kvanta brenneved av kubbeved og honved.

Lasteplassen Nenset.

Firmaet Blakstad, Holta & Co. innehas av konsul H. H. Holta, som også er innehaver av skibsrederi-firmaet O. & H. Holta. Begge firmaer har kontor ved

Klosterfossen i Skien.

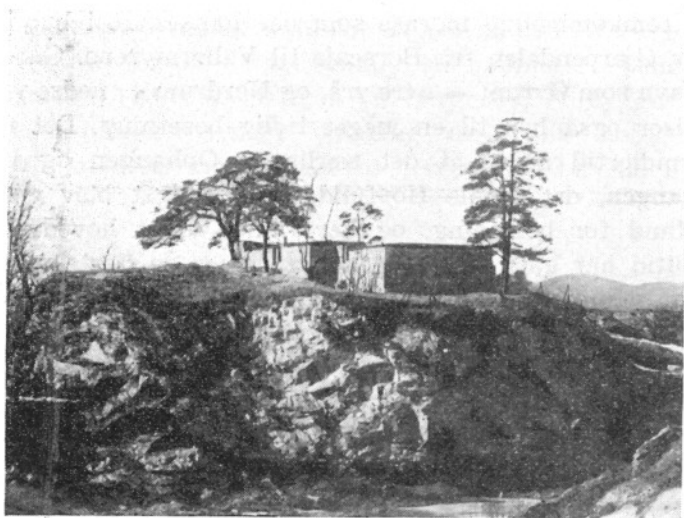
Konsul Holta bor på sin eiendom Lagmannsgården i Gjerpen.

Lagmannsgården sett fra luften.

G j e r p e n .

Av H. H. Holta.

Kirkeruinen på Bratsberg (Gjerpen).

Gjerpen er perlen blandt jordbruksbygder i Telemark fylke.

Alt i en meget tidlig periode av bosetningstiden må Gjerpens kalkholdige, fruktbare jord ha tiltrukket sig oppmerksomhet fra de innvandrende stammer, som medbragte fedrift- og akkerbrukskulturen. Man finner da også at Gjerpen har et stort antall bostedsnavn, gårdsnavn og av antagelig eldste bevarte navnelag: vin-navnene, av vin — gressgang. Selve Gjerpen-navnet er et sådant vin-navn, muligens opprinnelig Gurp-vin av gurp, gjørpe, gurr, gorr, i betydning av morass, sump eller søle.

Gurp-vin vil da bety gressgangen ved sumpen eller morasset. Man kan her tenke på det sumpige terreng mellom Mæla og Gjerpen, så vel som på de store myrstrekninger fra Børsesjø og sydover. Gurp-in, Gerp-in, Gjerpen, har opprinnelig vært navnet på gr.nr. 59, Gjerpen Prestegård, og gr.nr. 60 Gjerpen Søndre, Lagmannsgården, og sognet har som vanlig fått navnet etter prestegården.

De eldste bevarte kulturoptegnelser har man i helleristningene, men dessverre har man ennå ikke oppdaget den »Rosettsten« som kan sette oss i stand til å tyde helleristningenes hieroglyfer. Helleristninger finnes på Løberg (Lødu-berg = terskested, boplass), Tufte (Tuptir = hustuffer), Mæla (Merdin) og Wattenberg.

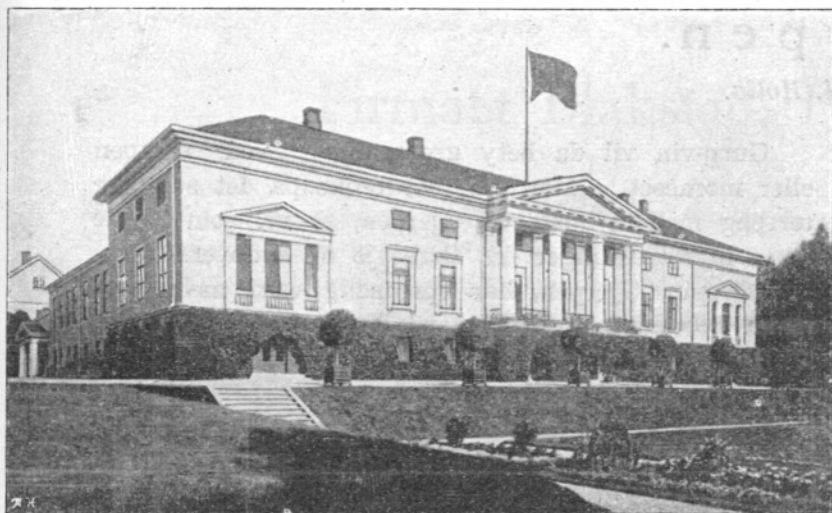
Fra helleristningsfolkets tid må det antas å ha vært fast bosetning i Gjerpen. Dog synes navnet Tufte (Tuptir) å tyde på en lokal avbrutt bosetning idet de som har gitt gården sitt navn, der må ha funnet gamle hustuffer. Ved Tufte finnes også gamle gravhauger.

Det er på det arkeologiske område, særlig ved gravfunnene, man best er i stand til å følge bosetningen og kulturutviklingen gjennom tidene.

Av gravfund nevner jeg: stykker av en vakker glass-skål fra eldre jernalder, funnet på Falkum, et tresidet lerbeger samt lerkar med hank fra eldre jernalder, funnet på Espedalen. Dessuten blev der på Espedalen for få år siden gjort et stort gravfund, bestående

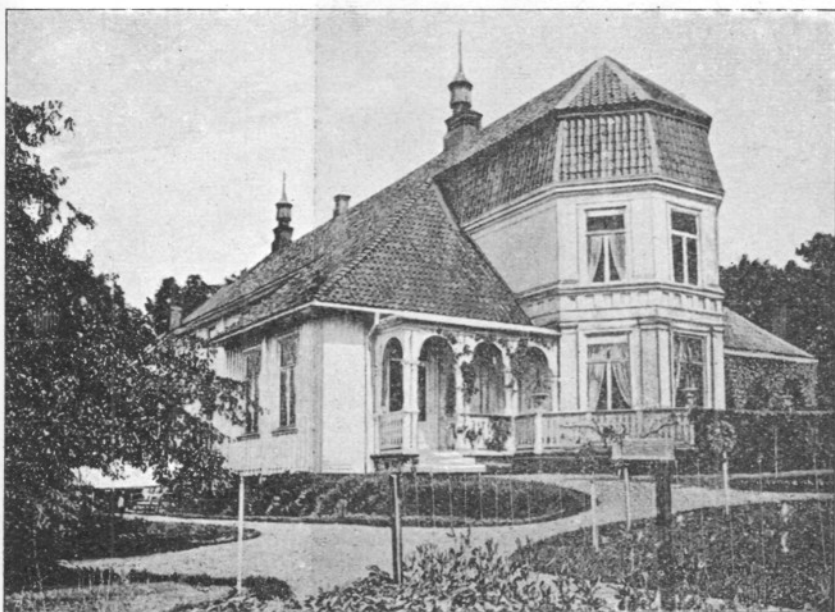
Helleristning fra Tufte.

Fossum hovedgård.

blandt annet av en spenne av forgylt sølvblikk, halsbånd med blå og flerfarvede perler, bronsespenne og en glatt gullring m. m. På Strømdal og ved Skien er det funnet stenøkser. På Menstad en bronse-celt. På Mæla sverd og ambolt fra vikingetiden, samt korsformet bronsespenne, nål og pinsett av bronse fra folkevandringstiden. På Falkum er funnet en gull brakteat fra eldre jernalder, og på Bø er funnet en spiralring av gull. På Lagmannsgården er der rasert to gravhauger, den ene ved hovedveien mellom Lagmannsgården og Gjerpen kirke (utgravet av ingeniør Christie), og den annen foran Fylkeshuset (utgravet ved anlegget av Fylkeshuset). I begge hadde været begravet en mann med hest og rustning. På Frogner blev der for nogen år siden utgravet en båtgrav, likesom der er gjort flere gravfund på det flate jorde sønnenfor alléen til Frogner Hovedgård.

Mest interessant finner jeg det rike gravfund på Espedalen. Dette tilhørte en kvinnegrav, og den gullring som fantes blandt gravgodset, var en slett, glatt gullring av tykkelse og form som disse brukes den

Borgestad sett fra syd.

dag idag som forlovelsesringer. De i graven funne potteskår viser at graven stammer fra tidlig folkevandringstid. Der synes således å ha foregått en ganske tidlig bosetning også på den østre side av det ufremkommelige morass som der har været i bunnen av Gjerpendalen fra Børsesjø til Vallermyrene. Gårdsnavn som Øvrums = øvre vrå, og Nerdrum = nedre vrå, viser også hen til en meget tidlig bosetning. Det må imidlertid antas at det særlig er Ophaugen og Uthaugen, det gamle Hovfund, som tidligst blev gjenstand for bosetning, og her finner vi at hovedveien alltid har gått, og langs denne finnes de fleste rester av gamle gravhauger hvor marken ikke er opdyrket.

Av gamle hus er der lite igjen i Gjerpen. Det eldste datérbare hus er visstnok stuebygningen fra Åkre, den såkalte »Rødborgstue« nu på Fylkesmuseet. Denne stue bærer årstallet 1584. Av kirkebygninger har vi kun bevart Gjerpen kirke, bygget antagelig i 1100 årene samt ruinene av kirken på Bratsberg, som antas å være opført i første halvdel av 1100 årene eller i ethvert fall omkring 1150, idet den må være bygget enten av Dag Eilivssønn, hans enke eller hans sønn Gregorius Dagssønn. Gregorius Dagssønn, som efter sagaen hadde »90 huskarle. hjelmet og brynjet«, kunde vel også trenge å ha en kirke på gården!

Gjerpen har foruten Bratsberg også hatt flere andre storgårder, hvorpå der gjennom tidene har bodd kjente og berømte menn. Jeg nevner:

Mæla, hvor ridderen Gaute Erikssønn Galtung bodde omkring 1380, som sysselmann i Skiens syssel. Her bodde likeledes en tidligere sysselmann Aste Bergulfs-sønn, som var sysselmann i Skiens syssel fra omkring 1350.

Søndre Gjerpen eller *Lagmannsgården* antas helt fra middelalderen, og til lagmannsembenedes ophevelse i 1797 å ha tilligget Skiens lagstol. Lagmann Sigurd Gyrdssønn har således utstedt brev herfra i 1378, og likeså lagmann Olaf Karlssønn i 1465. Lagmannsgården blev i 1799 solgt fra Kronen til kjøpmann i Skien, Hans Christophersen Blom, født på Bjåland i Lårdal.

På Fossu har Løvenskiolder bodd siden stamfaren, Herman Leopoldus, overtok hele eiendommen med Jernverket i 1739. Samme år blev han adlet under navnet »Løvenskiold«. Fossu Jernverk var sannsynligvis det eldste jernverk i landet. Det stammer fra omkring 1540 og blev drevet til 1867 da det måtte nedlegges, fordi det ikke lenger kunde stå sig i konkurransen med de engelske jernverker.

Den slottsmessige vakre hovedbygning på Fossu er bygget av stattholder Severin Løvenskiold i tiden mellom 1811 og 1818.

Borgestad var i middelalderen kirkegods og kom ved reformasjonen under Kronen, men bortbyttes i 1648 til Skiensborgeren Gert Klaussonn. I 1695 gikk Borgestad over til generalkonsul Johan Arnold og hans fjerde hustru, Anna Klausdatter, kjent under navnet

»Skjønn-Anna«. Fra 1731 eides Borgestad av Herman Leopoldus og dennes sønn B. H. Løvenskiold. Deretter gikk gården over til sistnevntes svigersønn Jacob Aall, og i 1822 til familien Cappelen, hvorefter eiendommen ved Erik Johan Cappelens død i 1881 gikk over til dennes svigersønn, statsminister Gunnar Knudsen. Hovedbygningen på Borgestad er bygget av generalmajor Arnold omkring år 1700, antagelig etter mønster av Gyldenløves herregård i Larvik. For-

andringen av bygningens søndre del er foretatt av statsministeren.

Der er en historisk parallell mellom Gregorius Dagsønn på Bratsberg og Gunnar Knudsen på Borgestad. Begge var de, næst etter Kongen, landets mektigste menn. Med stattholder Severin Løvenskiold til Fossum som tredjemann, kan Gjerpen rose sig av å ha frembragt et trekløver av landets ypperste menn, hvis navn er innrisset i Norges historie.

H. H. Holta.

Gjerpen Småbruksskole og Gjerpen Husmorskole, FROGNER VED SKIEN,

kom i gang 1923 på den gamle herregården, Frogner, etter opptak av statsminister *Gunnar Knudsen*. Saman med bøndene Nils Skilbred, Jacob Myhra, Hans Edv. Ballestad og Lars Eriksen Ballestad, sikra han Frogner for Gjerpen kommune i 1913. Personleg gav han dessuten 10 000 kroner til istandsetjing av bygningane. Hovedbygningen er frå 1825, andre hogda er påbygd 1840.

Garden Frognas er nemd i erkebisp Øysteins bok um geistlege jordgods i Norge 1398—1445. I 1668 vart Frogner burtstøyt til *Kort Sivertsen Adeler* på Gjemsøy kloster. Seinare skiftet den ofte eigarmenn. Frå 1820 og til 1871 hadde Christoffer Hansen Blom den, og frå 1871 til 1912 amtslæge Backer.

Målet med skulen er å gje teoretisk-praktisk opplæring til kvinner og menn i arbeidet med jord-, hage-, husdyrbruk, smånæringar og handverksarbeid, slik at dei kan skaffe seg leveveg um ikkje jordarealet er

so stort. For kvinner er dessutan serskilt husstell-opplæring.

Kvart år vert halde fylgjande kurs:

- A: Småbrukskurs i 6½ månad ifrå oktober—april. Søkning før 15. september.
- B: Sommarkurs i 5 månar frå april til september med mest praktisk opplæring. Søkning før 20. mars.
- C: Handverkskurs med læretid 1 år.
- D: Læringskurs i husdyrrøkt, herunder ogso fjørfestell, med læretid 1 år.
- E: Korte foredrags- og demonstrasjonskurs.
- F: Husstellkurs i 5 månar frå april til oktober. Søkning før 15. mars.

* * *

Ved skulen er dessutan Telemark fylke kontrollavlstasjon for høns. Rase: Kvitte Italianere.

Fossum.

Oprinnelig var Fossum et jernverk, sannsynligvis landets eldste. I innberetningen i 1538 til Christian III omtaler bergmester Glaser opprettelse av smeltehytte og hammersteder på stedet, for kongelig regning. I 1627 gav Christian IV det såkalte Jernkompani med Johan Post og Herman Krefting privilegium på all bergverksdrift i Norge, derunder også Fossum. I 1657 gikk verket over til Preben von Ahnen. Han skal ha anlagt det kanonstøperi som særlig i hans eftermanns tid bragte Fossum i ry. I 1669 kjøpte Peter Børtning verket, hvis familie i 1717 solgte det til Gjemsø Klosters eier, geheimeråd C. F. Adeler. Denne tilla verket betydelige skogstrekninger. I 1729 overdrog hans arvinger Fossum til grev F. A. Danneskjold-Laurvigen, som i 1734 solgte det til et konsortium hvoriblandt kancelliråd Herman Leopoldus, der senere fikk navnet Løvenskiold. Denne overtok det alene i 1739. Senere

har Fossum uten avbrytelse gått fra far til sønn i slekten Løvenskiold.

Jernverket blev nedlagt i 1870 årene. Man gikk i stedet over til å utnytte skogene ved sagbruk (1884) og sliperi (1886 og 1888).

Den nuværende virksomhet på Fossum er hovedsakelig driften av skogene og foredling av tømmeret ved Myren Træsliperi, anlagt 1908, kapasitet 28 000 tonn våt mekanisk tremasse, og ved Bøle Sagbruk, ombygget 1924, som har tre rammer, dessuten høvleri og hugsteplass for telegrafpåler og grubelast.

Eiendommen er beliggende i samlet kompleks i Gjerpen, Holla, Sauherad og Siljan. Hovedgården, som anlas i 1811 av stattholder Severin Løvenskiold, er opført i slagsten og ligger i Gjerpen i godsets søndre del, ca. 5 km. utenfor Skien.

Bøle Sagbruk.

Myren Træsliperi.

Solum.

Av gårdbruker Trygve Gisholt, Kilebygda.

Solum hører til de best befolkede herreder i Telemark fylke. Det består av tre sogn: Solum, Mælum og Kilebygda.

Av dette utgjør:

Solum hovedsogn	74,31 km ² med 4389 innbyggere
Mælum sogn	107,79 km ² med 3254 innbyggere
Kilebygda sogn	131,60 km ² med 509 innbyggere
Tilsammen	313,70 km ² med 8152 innbyggere

Herredet støter inn til Drangedal i vest, Bamble i syd, Holla i nord, og Gjerpen, Skien og Porsgrunn i øst.

Hovedsognets beliggenhet lige ved Skien og Porsgrunn har gjort at jordbruket her inntar en mere fremtredende plass enn i det øvrige herred, likesom også industrien i byene og deres nærhet setter sitt preg på bygden. En stor del av befolkningen i dette strøk er beskjeftiget ved industrielle bedrifter, eller på annen måte knyttet til forretninger ved eller i byen.

Herredet går med strandlinje ned til Skienselven på strekningen mellem Skien og Porsgrunn, likesom det også går ned til Frierfjorden. Langs Skienselven ligger en del utmerkede trelastplasser, hvorfra der årlig eksporteres meget tømmer. Tømmerekspert fra dette distrikt hører til den eldste man kjenner.

Gamle tiders utførsel fra Telemark foregikk også over Solum, idet varene blev bragt ned Norsjø til Fjærestrand i Solum, og herfra over land til Gråten ned Skienselven. Dette tettbebyggede strøk hørte tidligere til Solum, men blev for en del år siden innlemmet i Skien.

Ved Fjærestrand var gjestgiveri og skyss-skaffersted, og Fjære gård hadde enerett til transport av alle varer fra oplandet til Skien og Gråten, og dette vilde i gamle dager ikke si så lite. En hovedutførselsartikkel var brynsten fra bruddene i Lårdal. Disse stener omtales allerede i Sverres saga, idet det berettes at man hadde bragt brynsten med fra Skien og benyttet disse som kastevåben i slaget mellem Sverre Sigurdsønn og Magnus Erlingssønn ved Fimreite i Sogn i 1184.

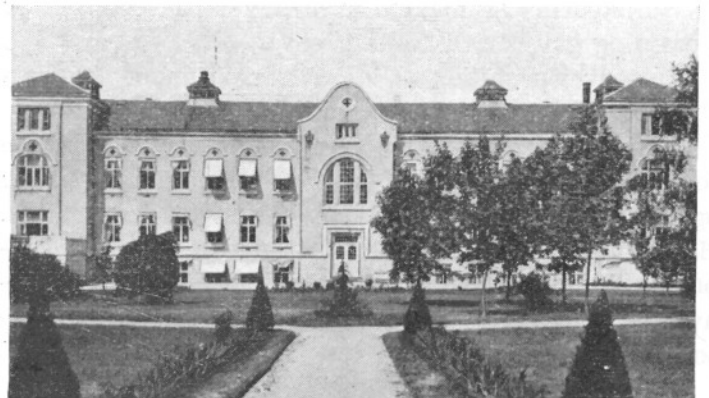
I 1851 kom det første dampskib i gang på Norsjø. Dette kom da til å gå ut fra Fjærestrand.

Like ved Skien lå også i gamle dager Gjemsø nonnekloster, opprettet av Dag Eileifssønn i 1100 årene.

Av storgårder er der nu i Solum ikke mange. Til de største hører Klyve ved Porsgrunn, nu gamlehjem. Her lå i tidligere tider en kirke, innvidd til St. Margaretha. Litt lengere oppe ligger Bjørntvet. Ved denne eiendom ligger flere gamle gravhauger, som ennå ikke er tilfredsstillende undersøkt. Porsgrunns Sanitets-

forenings nye tuberkulosehjem er også beliggende her.

Ovenfor Skien ved Faret — Hakasteins-Faret, som det het i gamle dager — lå også en kirke, som omtales nærmest tilfeldigvis i 1354. Det var her et almindelig benyttet overfartssted over elven til Skien, og eieren av denne eiendom hadde privilegium på denne trafikk inntil det falt bort da de første klosterbroer blev bygget i 1688.

Telemark Fylkessykehus.

Telemark Fylkesasyl er nu beliggende her, og straks ovenfor ligger Telemark fylkessykehus. Solum kirke — i gammel tid innvidd til St. Johannes — er opført i 1766 av kammerherre og stiftsamtmann Friderich Georg Adeler. Den kom senere over i familien Cappellens eie, som i 1854 skjenket den til Solum kommune. Dikteren Conrad Nikolai Schwach, som var sorenskriver i Nedre Telemark og i sine siste år bosatt på »Kristiansro« i Solum, ligger begravet her. Likeså Georg Friderich Adeler som badde på Gjemsø kloster, hvor han i 1777 stiftet det nuværende Telemark Landbruksselskap.

Bekjent er det ved Solum kirke fine bestand av lerketrær.

I Mælum sogn ligger Union Co.s store anlegg ved Skotfoss. Her bor nu ca. 2000 mennesker, som næsten alle direkte eller indirekte er avhengige av bedriften.

I gamle dager lå her en del sagbruk, som dels tilhørte kronen og dels var i privat eie.

Det første tresliperi blev anlagt ved Skotfoss i begynnelsen av 1870 årene. Der er senere opført papirfabrikk. Bedriften er litt efter hvert utvidet og modernisert — sist ved den store brand for et par år siden. For Skotfoss blev ved århundreskiftet opført egen kirke.

Ovenfor Skotfoss, på østsiden av Norsjø, ligger Mikalshulen. Denne store hule i fjellveggen, ca. 30 meter over Norsjø, blev i den katolske tid benyttet til kirke, og eide som sådan en del jordegods i de nærlig-

gende eiendommer, Gisholt og Dahle. Da kirken blev nedlagt, blev dette tillagt Skiens prestebord.

Til kirken knytter sig et meget vakkert sagn om den siste katolske prest »Fader Sylvester«, som virket ved kirken.

I nærheten av Skotfoss — ved Løveid — har man det bekjente sluseanlegg. Dette muliggjør nu dampskibsforbindelse mellem Telemark og Skien Disse sluseanlegg, som blev åpnet 1. mai 1861, har hatt den største betydning for Telemark. De har kostet godt og vel en million kroner. Det meste herav er ydet av staten, men der blev også ydet avskillig av fylket, de interesserte kommuner og private.

Størstedelen av Mælum sogn ligger på vestsiden av Norsjø og går her til Holla grense.

Hovedveien Skien—Ulefoss går gjennom bygden. Omtrent 15 km ovenfor Skien ligger Mælum kirke.

Den nuværende kirkebygning er opført i 1728. Men for øvrig er Mælum kirke en av herredets eldste kirker og var i den katolske tid innvidd til St. Laurentius. Hele Solum var inntil 1728 lagt under Skiens sogneprest. Denne holdt kapellan — bosatt i Mælum — hvorfor dette i gammel tid blev betraktet som hovedsognet.

Vestre Mælum er en skogbygd, og skogsdriften er sammen med gårdsbruk, bygdens næringsvei.

Kilebygda sogn utgjør den sydvestlige del av herredet. Det er i utstrekning det største sogn, men har en betydelig mindre folkemengde enn Solum og Mælum.

Det er en typisk skogbygd med forholdsvis lite dyrket jord. Mot øst går bygden ned til Frierfjorden, og her er en av herredets største gårder, Bolvik, beliggende. Det er en gammel gård og blir tidlig omtalt i historien. Den blev i 1692 overtatt av kommerceråd og bergamts-assessor Halvor Sørensen Borse. Han opførte straks efter et jernverk på eiendommen. Dette var i drift til 1865. Ved Borses død går eiendommen, jernverket og det dertil hørende jordegods over til svigersønnen, Herman Leopoldus. Han blev adlet i 1739 under navn

Kilebygda kirke, Solum.

av Løvenskiold. Bolvik forblir i denne families eie til 1841, men har siden den tid flere ganger skiftet eiere. Fra 1898 har den tilhørt brukseier Lassen. Til dette bruk hørte også store eiendommer i Bamble herred.

Der drives nu sagbruk og isforretning ved Vold — som stedet nu kalles hvor hovedgården er beliggende.

Ca. fem km op fra Vold ligger Kilevannet, som strekker sig nordover til Mælum sogn. Dette har avløp ned til Frierfjorden og kommer ut ved Herre i Bamble. Samme utløp har også det vestenforliggende vassdrag, som kommer fra Drangedals grense. Disse vassdrag har stor betydning for tømmerfløtningen fra dette skogdistrikt.

Kilebygda kirke ligger ved Kilevannet ved veien fra Vold, ca. seks km herfra. Den er opført i 1859.

Kilebygda støter mot vest til Drangedal, men har ingen veiforbindelse vestover.

Dette strøk består kun av skogstrekninger med undtagelse av en mindre bebyggelse, Høidalen, med ca. 30 mennesker beliggende 1½ times vei fra Kilebygda, men hører dog med til dette sogn.

Trygve Gisholt.

Vrangfosskanalen.

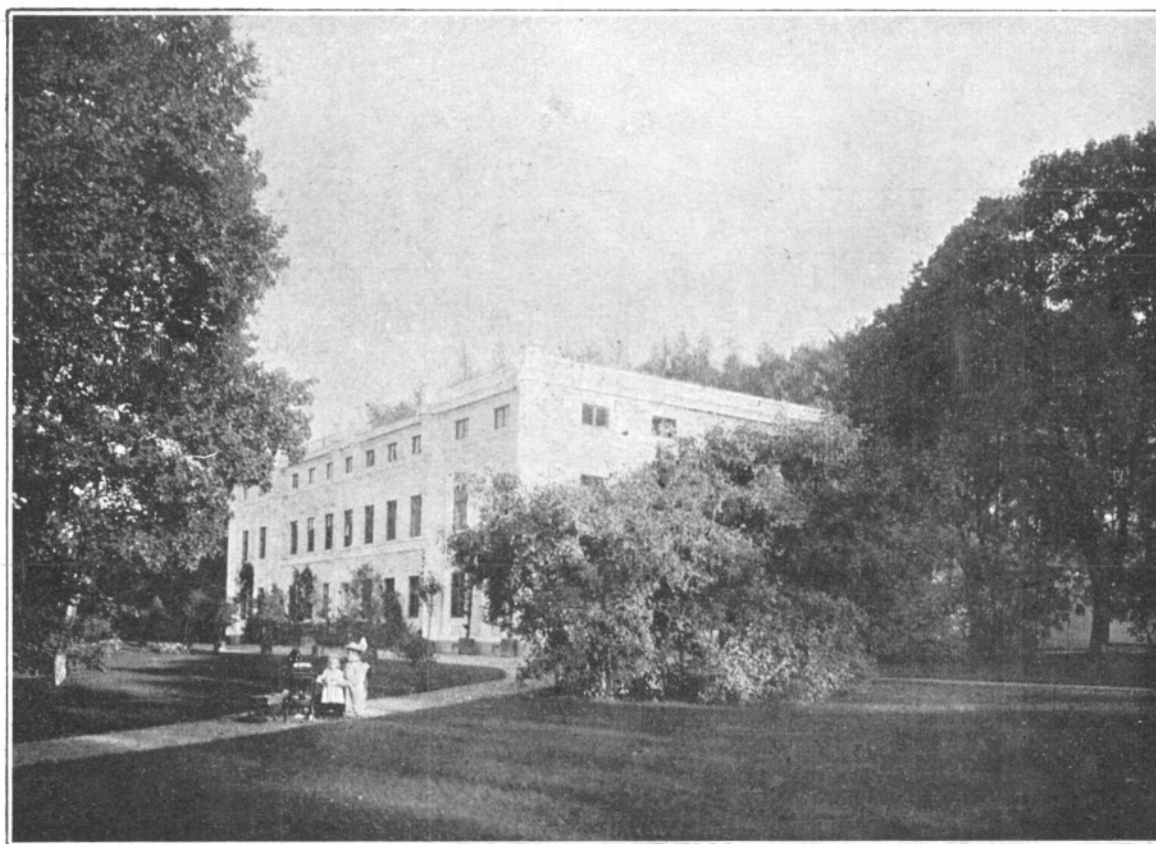

Skien-Telemarks
Damskibsaktieselskabs

bygning i SKIEN.

Holla.

av lektor S. Ytterboe

Holden Hovedgård.

Holden Hovedgård ligger i Telemark fylke og har en størrelse av 257 km², som beboes av vel 4 000 mennesker.

Bygden er stort sett et kvadrat med Norsjø som diagonal. Storparten av hollasokningene bor på den syd-vestre trekant — i bakkeskråningen mot Norsjø.

Fra Skien fører der tre ferdselsveier over Holla op til vestre og østre Telemark: 1. Landeveien gjennom Solum og Melum, 2. Med dampskib op Farelva, forbi Skotfoss gjennom Løveid kanal (tre sluser) og op Norsjø, 3. Med Bratsbergbanen gjennom Gjerpen.

Efter alle tre linjer møter man Holla ca. 20 km. inne i landet.

Det nuværende Holla prestegjeld består av de fire gamle katolske sogn: Helgen, Fen, Holla og Romnes.

Tar man »sjøveien« til Holla, bør man merke sig Mikaelshulen i Melum og øen Munken i Helgen. Langs Norsjøs vestre bredd er stoppestedene: Hjelset, Olsbrygge og Grinstein. Så følger Ulefoss, hvor vannveien deles.

Gjennom Bandak—Norsjøkanalen kan man reise til Vest-Telemark og forbi Romnesodden videre op Norsjø til Øst-Telemark.

Tar man landeveiens buss eller bil fra Skien, så får man et godt inntrykk av folkets liv og virke. Man finner en rekke av vel ophusede gårder mot høire og milevise skogstrekninger mot venstre.

Først møter man Skjørholt og Holtan, så Tønholt,

Klovdal, Wærstad, Bjerva, Ytterbøe, Helgen, Jøntvet, Bøe, Kålstad og Kolle — alle i Helgen.

Like ned mot Norsjø i samme sogn ligger Lange-land, Hjelset, Stenstad og Åmtvet.

Langs veien i hovedsognet Holla ligger først Namlausgårdene, så Fensgårdene, Vipeto, Håtvæ, Holla, Tufte og Søve. Disse eiendommer ligger på tre høidedrag i nord—syd med dalsenkninger mellom.

Oppe på Fenshøgda møter man en storslagen utsikt. Et panorama av de sjeldne. Mot nordøst sees Valebø grend med sine mørkegrønne, skogklædte åser — tilhørende Holla. Mot nord lengst i horisonten Gausta med sin snehette. Foran og mot nordvest Lifjellenes blå fjellrekker med større og mindre snefonner — langt over St. Hans tider; foran det smilende Nes med den hvite kirke på odden. Så følger Norsjøs rolige flate om Romnes sogns fruktbare eiendommer og midt foran oss Ulefoss gård og gamle Holla kirkes ruin ved siden av Holla prestegård. Holla hovedgård, Håtvægården og Vipeto mot vest. Bak Hollagårdene sees Eidsbygda — den nordvestre del av Holla. Her møter øiet storgårdene Eie og Seisås.

Fra Fen kjører man ned dalen til Ulefoss og har da den vakkert liggende og byggede Søve Landbruks-skole til høire.

Ulefossen (11m.) dannes av Eiselve før den tømmer sitt vann fra Vest-Telemark i Norsjø. Dette

Ulefos Hovedgård.

vannfall gir livsbetingelser for et lite bysamfund. På sydsiden av fossen har kammerherre S. D. Cappelen sin kraftstasjon, sitt sliperi, sagbruk og det velrenommerte Ulefos Jernverk med støperi. Jernmalm (rødjernsten) brytes i Fensgrubene ca. 2 km. fra verket.

For øieblikket er der mindre fremdrift, men av og til, for eksempel under verdenskrigen, var her stor-drift.

På nordsiden av elven møter man kammerherre Aalls Ulefos Bruk. Tresliperi, sagbruk og høvleri.

En større trebro, som nu ombygges, fører over kanalsluse og elven, ca. 70 m. nedenfor fossen.

Ved Ulefoss bor vel 1 500 mennesker i ca. 150 hus. Her er flere forretningssteder, bank, læger, dyrlæge og tannlæger.

Cappelens og Aalls herskapelige boliger vil vekke oppmerksomhet.

Hovedveien deler sig ved Ulefoss bro. Kjører

man langs elven til venstre, har man lenge en rekke av hus delvis på begge sider av veien. Heisholtgårdene til venstre, og gjennom Stoadalen kommer man til Eisbygda med gårdene Dagsrud (Gamlehjemmet), Eie, Seisås og Baksås.

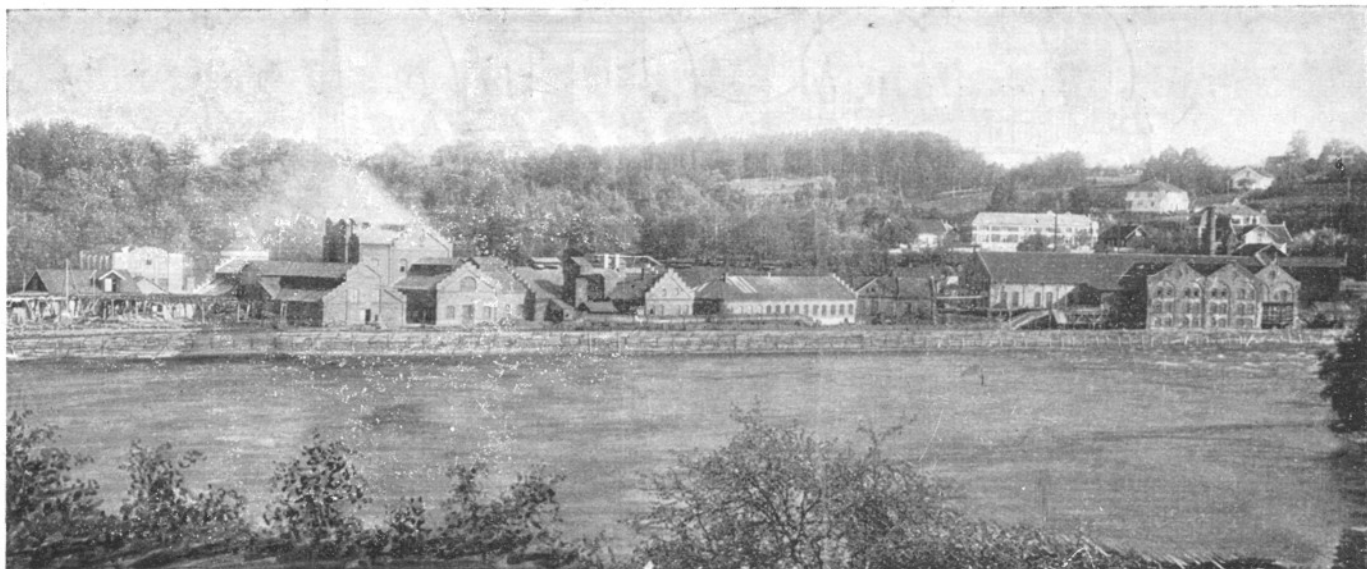
Fra Baksåshaugen har man en enestående utsikt over Nomevannet og Lunde prestegjeld.

Over Ulefossbroen og Aalls bruk kommer man til Romnes sogn med Romnesgårdene og Sannesgårdene. Ny vei fører her inn til Nes herred.

Fra flere steder på denne vei sees den alderstegne Romnes kirke med dens metertykke murer. Den er sikkert bygget før år 1200 og er i det senere restaurert av kammerherre Aall.

Endelig bør det noteres at Bandak—Norsjøkanalen har sin største stigning gjennom Holla. Tre sluser ved Ulefoss, to ved Eidsfoss (10 m.) og seks ved Vrangfoss. Det siste vannfall er verdt å se (23 meter høit).

ULEFOS JERNVÆRK

er et av landets eldste ovnstøperier, som i århundrer har været og fremdeles er et av de ledende ovnstøperier i Norge. Intet annet støperi her til lands sitter inne med en så lang erfaring på ovnsindustriens område, eftersom denne alltid har været hovedbranchen hvorom interessen har dreiet sig i alle disse år. Verket har i de senere år ved fremstilling av nye ovnsmodeller ofret meget på å skape et produkt som også i kunstnerisk henseende står fullt på høide med tidens krav.

De nyere magasinovner og kaminer er alle tegnet av fremstående arkitekter og approbert av foreningen Brukskunst.

SAGBRUK og HØVLERI

Alle sorter uhøvlede og høvlede materialer.
Prima snekkerlast til dør-, vindu- og møbel-
fabrikasjon. Moderne tørkeanlegg.

DET ER IKKE GREIT

å komme sproglig uforberedt til London, Berlin eller Paris. Det er ikke morsomt å måtte si som den unge mann ved hjemkomsten fra utenlandsreisen: "Hvad hjalp mine tre års skolefransk? Da jeg kom til Paris, forstod de mig ikke . . ."

Den som ikke vil føle sig ensom ute, må ha sørget for å ha sprogkunnskapene i orden før han reiser. Kinkige situasjoner på grunn av sproget opstår ikke for den som har tatt et Linguaphone-kursus. Skal De ut og reise i sommer? Med et Linguaphone-kursus rekker De makelig å beherske et nytt fremmed sprog innen ferien. Kanskje De skal være hjemme fordi De venter utlendinger hit? En representant fra et utenlandsk firma kanskje? Hvordan greier De Dem muntlig overfor ham — har De tenkt over det? Taler De hans sprog så lett, og oppfatter De det han sier, så godt at konferansen ikke på nogen måte hemmes av sprogvanskeligheter? Eller vilde ikke et Linguaphone kursus være Dem en god hjelp?

Linguaphone
INSTITUTTET A/S

KONGENSGT. 31 = OSLO

Telefon 23 113

Pelsvareh, Backers gård like ved
Karl Johan.

Engelsk
Tysk
Fransk
Spansk
Italiensk
Hollandsk
Russisk
Irsk
Esperanto
Polsk
Svensk
Kinesisk
Persisk
off. Afrikansk

LINGUAPHONE INSTITUTTET A/S
KONGENSGT. 31, OSLO

Send mig Linguaphone-Brosjyre

Herr
Fru
Frk.

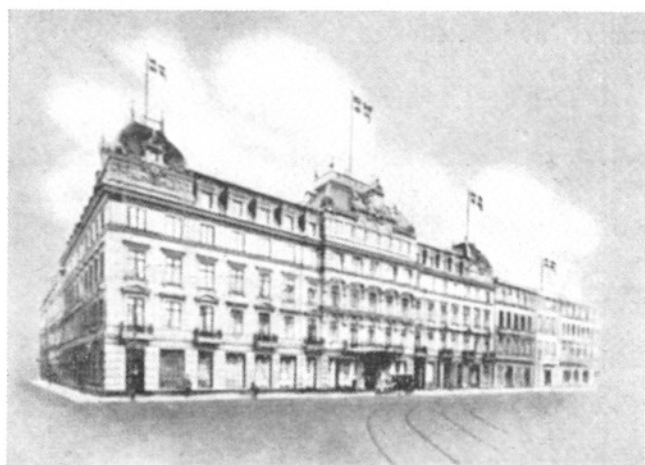
Stilling

Adresse:

Sett ett kryss ved det/de sprog som interesserer.

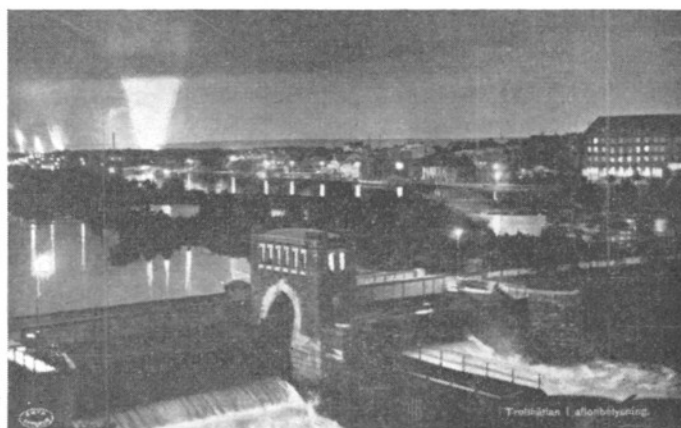
K. D. L.

Grand Hotel Haglund.
GÖTEBORG

Byens største og vakreste hotell. Nylig ombygget. All moderne komfort. Telefon på hvert værelse. Centralt beliggende nær Jernbanestasjonen og Brunnsparken. Elegante selskapslokaler. Utmerket kjøkken og vinkjeller. Stor Café-restaurant. Konserter 2 ganger daglig. Telegram- og telefonadr.: »Grand«, Göteborg.

Stadshotellet i Trollhättan.

Under en reise i Sverige bør man stanse ved det vakre Trollhättan.

Byens nye, elegante hotell er udmerket egnet — såvel for lengere som for kortere ophold — samt for weekend trips.

Liseberg, Gøteborg.

Liseberg, Gøteborgs populære sommerforlystelsessted, er et fornøielsestabilisment som alle tilreisende bør besøke. Anlegget omfatter et areal på ca. 30 hektar, og består av et skogklædt høideområde og en flatere del hvor det egentlige fornøielsesfelt er arrangert. Her er det opført en rekke monumentale bygninger. Mellem disse er det vakre blomsterarrangementer og vannanlegg. Stedet har to store restauranter og flere konditorier og kiosker. Musikken besørger av landets fornemste militær- og strykeorkester. På friluftscenen og i kabarethallen optrer kontinentets fornemste artister. Liseberg ansees for å være et av verdens hyggeligste fornøielsestabilismenter og har hvert år ca. 800 000 besøkende.

Turisthotellet Hindås.

Turisthotellet Hindås er vestre Sveriges fornemste og naturskjønneste kur- og rekreasjonssted og dertil det eneste vintersportssted i denne trakt. Det ligger 45 min. jernbanereise såvel fra Gøteborg som fra Borås — ca. 650 fot o. h. og er kjent av de mange nordmenn som deltar i løpene her. Hotellet ligger lunt til i en prektig granskog, med vakker utsikt over Vestre Nedsjøen. Det har ca. 70 værelser, og er forsynt med all moderne komfort. Der er anledning til massasje, elektr. lysbad, høifjellssol, samt alle slags medisinske bad. Hel pensjon fra kr. 8.00 pr. dag.

Innehaver: Christian Luckmann.
Frimurerlogen, Gøteborg.
Telefon: Gøteborg 74090.

TURISTHOTELLET,

Rättvik

Turisthotellet

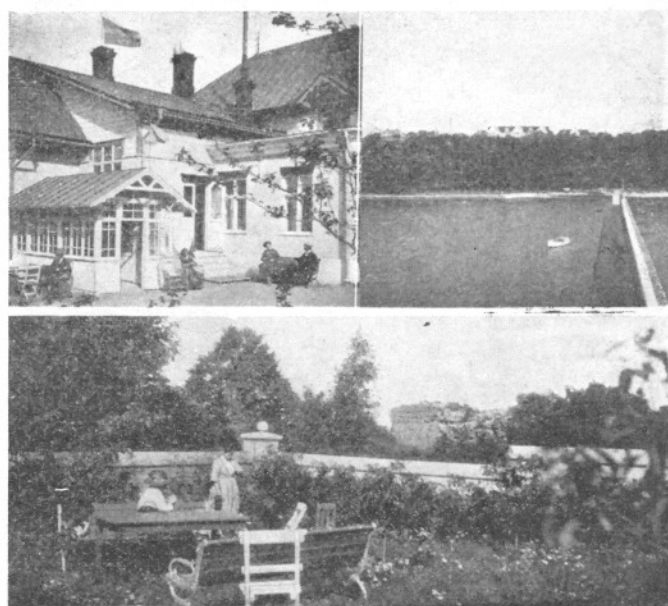
i gammel nordisk og romersk stil er Dalarnes største hotell — med 70 komfortable værelser, varmt og kaldt vann, mange balkonger, utsikt over Siljan, biljard, nyanlagt tennisplass, garasjer etc.

Pensjonspris med 3 måltider pr. dag fra kr. 8.00.

Hotellet for alle!

Pensionat Solheim,

Visby.

Høit og fritt beliggende med herlig utsikt over havnen og hele Østersjøen. Centralt. Første klasses kost og servering.

Hultafors Sanatorium.

Hultafors Sanatorium ligger ved Hultafors stasjon på Göteborg—Boråsbanen, 58 km. øst fra Göteborg. Det har en usedvanlig vakker beliggenhet, ca. 1000 f. o. h. og er omgitt av en rik og vekslende natur. Terrenget egner sig udmerket for all slags sport, såvel sommer som vinter.

Sanatoriet er en fysikalsk — dietetisk kuranstalt, anlagt efter mønster av Skodsborgs Badesanatorium i Danmark. Man kan her få behandling efter de nyeste og mest moderne metoder for alle slags sykdommer — tuberkulose, andre smittsomme sykdommer og sinnsykdom undtatt.

Stedet egner sig udmerket for rekonvalesenter og andre som trenger hvile i et sunt klima.

Sanatoriet har all moderne komfort, centralopvarming, elektrisk lys, elevator etc. Utførlig prospekt fåes ved henvendelse til Kamrerarekontoret.

Post og telegrafadresse er *Sanatoriet, Hultafors*.
Telefon: Hultafors 16, Borås 695, Rävlanda 68.

Styrso Havsbad.

Sesong: Juni—august.

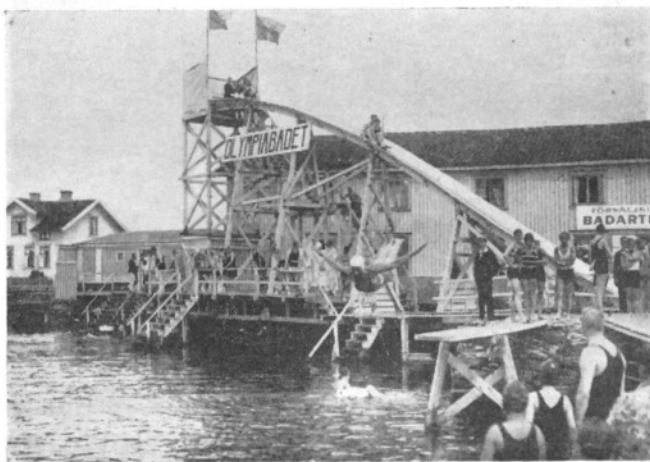
Den naturskjønne Styrso ligger lunt og vakkert i Göteborgs søndre skjærgård, 50 minutters reise innenskjærs fra Göteborg, og 35 minutter fra Langedrag.

Stedet har gammel tradisjon. Allerede 1850-årene begynte flere Göteborgfamilier å søke hit ut. I 1929 er badet modernisert. Det er således bygget nye koldt- og varmtvannsbad, hvor man kan få helsebringende tangbad.

Utmerket restaurant og turisthotell.

Arvidsviks Badrestaurant

MARSTRAND

Olympiabadet.

Sesong: Juni—september.

Daglig middagskonsert (kl. 4—6) og aftenkonsert (kl. 8,30—11). Dans i Societetssalongen onsdag, lørdag og søndag. Særskilt arrangerte middager etc. på forlangende. Forespørsler besvares for 1. juni av fru Stina Linde, Viktoriagt. 8, Göteborg.

Restaurant Commerce.

Lilla Torget 1

Göteborgs moderneste restaurant. Beliggende i byens centrum. Hyggelige lokaler. Rikt utvalg i retter til de laveste priser, som gjelder i tilsvarende restauranter i byen. Særskilt vegetabilsk spiseseddel. Musikk hver dag i tiden september—mai.

Direksjon: Göteborgs Restaurant Aktiebolag.

Koppom Herregård.

Koppom. Värmland. Sverige.
Pensjonat og vevskole.

Hotel Pension Thune

Hovedvags gate 2.

(Hjørnet av Kongens Nytorv — vis à vis Hotel d'Angleterre)

Kjøbenhavn

Smukkeste beliggenhet med utsikt over Kongens Nytorv
Tlf. 7051.

Restaurant Kusten, Göteborg.

Folkerestaurant, tilhørende Göteborgs Restaurant A/B

Turisthotellet

LEKSAND

Turisthotellet er Leksands ledende hotell og har en dominerende beliggenhet ved Dalelven i stedets forretningscentrum. Hotellet er åpent hele året. Her er anledning til all slags sport. Værelsene er komfortabelt innrettede med centralopvarmning, elektrisk lys etc.

Ref. Svenska Turistforeningeu, Stockholm, samt reisesebyråene.

Full pensjon kr. 7.00 og kr. 6.50.

Telefon og telegramadresse: Turisthotellet, Leksand.

Hotell Elit, Drottninggatan 22, Stockholm.

Telefoner: Norr 3421, Norr 3422, Norr 3423.

Propre, velmonterte værelser, alle med varmt og kaldt vann samt telefon — fra kr. 4.00.

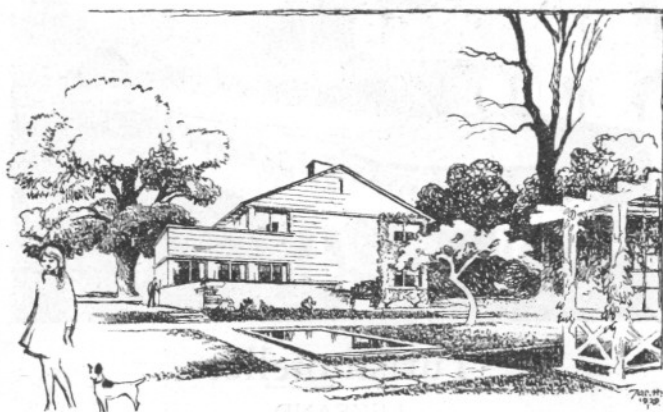
Efter 4 dager 10 pct.

Ref.: Svenska Turistföreningen.

Grand Pensionat. A. Dehn,
Strandvägen 7a, Stockholm.

Boligspørsmålet.

Fra Sogn haveby.

Man er forlengst klar over at gode boligforhold er den beste grunnvoll for hjem og samfund, og som et

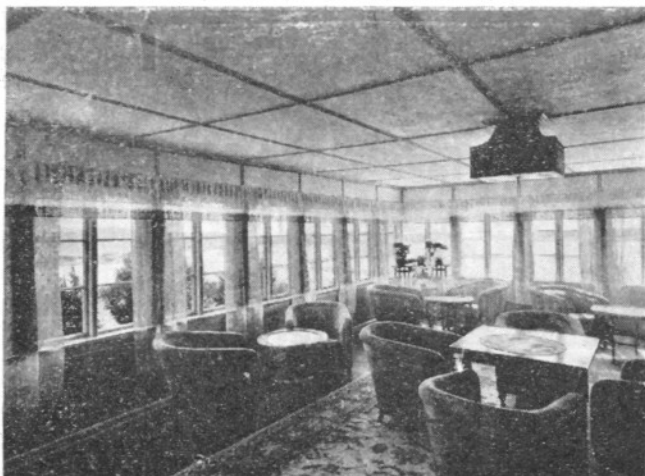
ledd i den ideelle løsning av boligspørsmålet har havebebyggelsen i de senere år skutt sterk fart.

På et areal omfattende de gamle, vakre Akers-gårder Sogn, Berg, Tåsen, Nordberg og Haugerud har Akers kommune ved A/S Akersbanerne planlagt en moderne haveby — *Sogn haveby*. Denne ligger i Oslo's umiddelbare nærhet i en fra naturens side rikt utstyrt egn, hvor der skulde være de beste betingelser for tilfredse og lykkelige hjem. Enhver som tenker å bygge sitt eget hjem på egen grunn, bør derfor undersøke hvad man kan få i Sogn haveby for et rimelig beløp.

Priser og betalingsbetingelser meddeles av

A/S AKERSBANERNE,
tlf. 58597, 58313, 71038.

Granholmen Restaurant & Pensionat.

Salon i 2nen etasje.

På en liten holme bare ti minutter fra Sandefjords brygge ligger Sandefjordsfjordens perle, den nyopførte

restaurant »Granholmen«. Et Soria Moria på hjørnet av Oslofjorden og Sandefjordsfjorden.

Det er en turistattraksjon av rang. Et storartet anlegg, i enhver henseende moderne og flott. Her har Seilforeningen sine selskapslokaler. Og plass er det nok av. Ikke mindre enn 2000 mennesker kan her bevertes på en gang. Men så har det også en gulvflate på 4000 kvm.

De veldige lokaler ut mot fjorden har store fortløpende ruter, så hver solstråle kan komme inn. Veggene er panelt med to colotexplater og overalt dekorert i lyse, livlige farver. Her er sommerstemning selv om solen er borte. Mester for disse dekorasjoner er maleren *Laheld*. Men ikke bare veggene er dekorerte — også søiler, møblement, servise etc. I alt har man søkt å legge den samme stemning.

Direktøren for dette kjempeetablisement er herr *Einar Sørensen*. A. T.

Vestrheim Hotell

Ulvik, Hardanger.

Reitan Hotell

Eikesdalen — Romsdalen

anbefales såvel for lengere som kortere tid. Førsteklasses landshotell med billige priser.

Rik adgang til sport.